

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

2018 он 04
сарын 30 өдөр

Дугаар 3Г-1/
84

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
М.ЭНХБОЛД ТАНАА

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэсний дагуу Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцүүлж өгнө үү.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

У.ХҮРЭЛСҮХ

001511

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2018 он 04 дугаар
сарын 30 ны өдөр

Дугаар ХЭГ/895

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА
Ц.ЦОЛМОН ТАНАА

Тов тогтоолгох тухай

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн дэмжээд Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр холбогдох материалын хамт хүргүүлж байна.

Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгнө үү.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг-
эрхлэх газрын дарга

Г.ЗАНДАНШАТАР

003095

МОНГОЛ УЛСЫН САНГИЙН САЙД

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
С.Данзангийн гудамж, Засгийн газрын II байр,
Утас/факс: 26-74-68, <http://www.mof.gov.mn>

2018.04.30 № 4-1/2397

танай _____-ны № _____-т

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ
ГАЗРЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАР
ТАНАА**

Монгол Улсын төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.2-т заасны дагуу Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг болон холбогдох бусад материалын хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг зөвшөөрөв.

Ч.ХҮРЭЛБААТАР

0 064

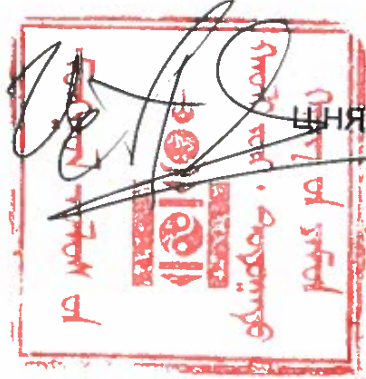
**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД**

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Худалдааны гудамж 6/1, Засгийн газрын V байр,
Утас/Факс: (976-51) 26 75 33, E-mail: foreign@mojha.gov.mn,
<http://www.mojha.gov.mn>

2018.04.30 № 1-1/2018
танай _____-ны № 4-1/2396

**САНГИЙН САЙД Ч.ХҮРЭЛБААТАР
ТАНАА**

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.8 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэв.

ЦНЯМДОРЖ

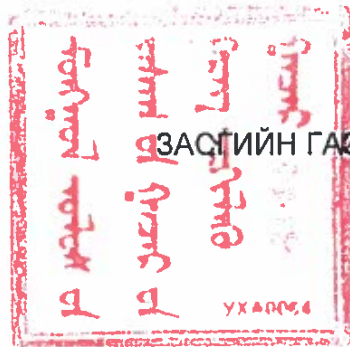
08 1457
Doc.yam a5.2018

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуралдааны 19 дүгээр тэмдэглэлд:

“I.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: 1. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг хэлэлцэн дэмжээд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтов.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

**МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2020-2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1-д “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулж, жил бүрийн 4 дүгээр сарын 15-ны дотор Засгийн газарт хүргүүлэх” гэж, мөн зүйлийн 8.1.2-т “Засгийн газар дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг хэлэлцэн жил бүрийн 5 дугаар сарын 01-ний дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх,” гэж, мөн зүйлийн 8.1.3-т “Улсын Их Хурал дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг жил бүрийн 06 дугаар сарын 01-ний дотор хэлэлцэж, батлах” гэж, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.1-д “дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг энэ хуулийн 11.1.3-т заасны дагуу тооцсон гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнийг тусгаж тодорхойлсон төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ, төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлж хуульчлан батлах” гэж заасныг тус тус үндэслэн хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тоон үзүүлэлтүүдийг хүснэгтээр батлах тухай гэсэн нэг зүйлтэй байна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Төсвийн хүрээний мэдэгдэл нь Монгол Улсын 2019 оны төсвийн хязгаар, 2020-2021 оны дунд хугацааны хязгаарын төсөөлөл болон Монгол Улсын 2019 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл, холбогдох тооцоо, судалгааны үндсэн суурь үзүүлэлт болж, тэдгээрийг боловсруулах нөхцөлийг бүрдүүлэх юм.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь бусад хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомж болон бодлогын баримт бичгүүдтэй бүрэн нийцэж байгаа болно.

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай, Төсвийн тухай хуульд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хууль, тогтоомжийн төсөлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй болно.

---oOo---

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2018 оны ... дугаар сарын ...-ны өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2020-2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн үзүүлэлтийг доор дурдсанаар баталсугай:

Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт		Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл.	
		2019 он	2020 он	2021 он
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	8.0	6.0	6.0
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	8.0	8.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	8,888.0	9,795.5	10,889.1
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	25.6	25.1	25.4
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	10,993.8	11,475.6	11,945.5
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	31.7	29.4	27.9
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	1,342.3	481.7	469.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	3.9	1.2	1.1
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-2,105.8	-1,680.1	-1,056.4
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	-6.1	-4.3	-2.5
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,890.1	2,870.6	2,710.5
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	8.3	7.4	6.3
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	19,210.2	18,678.4	17,529.4
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	55.3	47.8	41.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	677.9	722.0	768.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2.0	1.8	1.8

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2018 оны ... дугаар сарын ...-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

**МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН
2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2020-2021 ОНЫ ТӨСВИЙН
ТӨСӨӨЛЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

Улаанбаатар хот

2018 он

Агуулга:

ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЛИЙН ТУХАЙ.....	3
1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2017 ОНЫ ГҮЙЦЭТГЭЛ, 2018 ОНЫ ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, 2019-2021 ОНЫ ТӨСӨӨЛӨЛ.....	4
1.1. 2017 ОНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН ТОВЧ ШИНЖИЛГЭЭ.....	4
1.2. 2018 ОНЫ УРЬДЧИЛСАН ТӨЛӨВ.....	9
1.3. 2019 ОНЫ ХАНДЛАГА, 2020-2021 ОНЫ ТӨСӨӨЛӨЛ.....	11
1.4. ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ЧИГ ХАНДЛАГА.....	13
2. ДУНД ХУГАЦААНД БАРИМТЛАХ ТӨСВИЙН БОДЛОГЫН СТРАТЕГИ.....	16
3. ТӨСВИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ТҮҮНИЙ ТӨСӨӨЛӨЛ.....	17
3.1. ТӨСВИЙН ОРЛОГО.....	18
3.1.1. Монгол Улсын 2017 оны нэгдсэн төсвийн орлогын урьдчилсан гүйцэтгэл.....	18
3.1.1. Монгол Улсын 2018 оны төсвийн орлогын байдал.....	19
3.1.2. Монгол Улсын 2019-2021 оны төсвийн орлогын төсөөлөл.....	19
3.1.3. Эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн таамаглал:.....	20
3.2. ТӨСВИЙН ЗАРЛАГЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ТӨСӨӨЛӨЛ.....	21
3.2.1. Монгол Улсын 2017 оны нэгдсэн төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэл.....	21
3.2.2. Төсвийн зарлагын шинэчлэлийн чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх онцлог арга хэмжээ.....	22
3.2.3. Шинээр батлагдсан хуулиудын дунд хугацааны нөлөөлөл.....	25
3.2.4. Дунд хугацааны нэгдсэн төсвийн зарлагын төсөөлөл.....	25
3.3. ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЗАРДАЛ.....	26
3.3.1. Монгол Улсын 2017 оны төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл.....	26
3.3.2. Хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр дунд хугацаанд баримтлах зарчим.....	26
3.3.3. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд 2018-2022 онд хийгдэх хөрөнгө оруулалт, төсөл, арга хэмжээний эргэн төлөлт.....	27
4. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, БАРИМТЛАХ СТРАТЕГИ.....	28
4.1. Засгийн газрын өрийн өнөөгийн байдал.....	28
4.2. Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны төсөөлөл, баримтлах бодлогын талаар.....	28
4.3. Болзошгүй өр төлбөр.....	31
5. ИРЭЭДҮЙН ӨВ САН, ГАДААД ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖИЙН АШИГЛАЛТ.....	33
5.1. Ирээдүйн өв сан.....	33
5.2. Гадаад зээл, тусламжийн ашиглалт.....	35
6. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ДУНД ХУГАЦААНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТООЦОХОД ХЭРЭГЛЭСЭН АРГАЧЛАЛ, ТООЦООНЫ ҮНДЭСЛЭЛ.....	36
7. ТӨСВИЙН ТУСГАЙ ШААРДЛАГАД НИЙЦСЭН БАЙДАЛ.....	36
8. ДУНД ХУГАЦААНД ТӨСӨВТ УЧИРЧ БОЛЗОШГҮЙ ЭРСДЭЛҮҮД.....	38

Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн тухай

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл (ДХТХМ) нь макро эдийн засгийн болон төсвийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн төсөөллийг танилцуулсан бодлогын баримт бичиг юм. Энэхүү бодлогын баримт бичиг нь ирэх 3 жилийн эдийн засгийн нөхцөл байдлын төсөөлөлд суурилан дунд хугацаанд баримтлах төсвийн бодлогын зорилтуудыг тодорхойлдог бөгөөд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагуудыг хэрхэн хангах болон төсвийн орлого, зарлагад баримтлах тэргүүлэх чиглэлүүдийг танилцуулах зорилготой.

ДХТХМ нь эдийн засгийн болон төсвийн багц төсөөлөлд үндэслэн дунд хугацааны төлөв байдлыг харуулдаг. ДХТХМ-ийн үндсэн зорилт нь бүрэн дайчилсан нөөц боломжийн хүрээнд зардлын стратегийн сонголт хийх явдал юм.

ДХТХМ нь төсвийн орлогын суурь төсөөллийг боловсруулж, түүнд суурилсан зардлыг эдийн засгийн хувьд зохистой хэмжээнд тогтоох замаар төсвийн сахилга батыг хангаж, хөгжлийн зорилтуудад хүрэхэд шаардлагатай зардлыг ирэх 3 жилийн хугацаанд урьдчилан таамаглахад чиглэгдэнэ.

ДХТХМ нь төсвийн тухай хуульд зааснаар хууль болон батлагддаг бөгөөд жил бүрийн төсвийн төслийг боловсруулах үндсэн суурь, шалгуур болдог онцлогтой.

1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2017 ОНЫ ГҮЙЦЭТГЭЛ, 2018 ОНЫ ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, 2019- 2021 ОНЫ ТӨСӨӨЛӨЛ

1.1. 2017 ОНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН ТОВЧ ШИНЖИЛГЭЭ

Эдийн засгийн өсөлт. Монгол Улсын эдийн засаг 2017 онд 5.1 хувиар өсөж, ДНБ-ий хэмжээ 27.1 их наяд төгрөгт хүрлээ.

ОУВС-гийн тайланд дурдсанаар Дэлхийн эдийн засаг 2017 онд 3.7 хувиар өсөж, өмнөх оны түвшнээс 0.5 нэгжээр нэмэгдсэн байна. Дэлхийн эдийн засаг ийнхүү сэргэхэд хөгжингүй орнуудын эдийн засагт гарч байгаа эерэг нааштай өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн юм. Энэхүү өсөлтийн үр дүнд дэлхийн зах зээл дэх түүхий эдийн ханш нэмэгдэж, манай улсын экспортын орлого 26 хувиар, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар 85 хувиар өсөв. Экспортын орлого өсөхөд Засгийн газраас боомтын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, БНХАУ-ын талтай гадаад худалдааг сайжруулах чиглэлээр хийсэн ажлууд үр дүнгээ өгсөн.

Эдгээр эерэг өөрчлөлтийн дүнд нэгдсэн төсвийн алдагдал 1.7 их наяд төгрөг болж, 2016 оныхоос 1.9 их наяд төгрөгөөр буурлаа. Манай улсын экспорт түүхэндээ анх удаа 6.2 тэрбум ам.долларт хүрсэн бол гадаад худалдааны ашиг 1.9 тэрбум ам.доллар боллоо. Мөн ОУВС, АХБ, ДБ, Жайка зэрэг олон улсын байгууллага, гадаад түншүүдийн санхүүгийн дэмжлэгийн нөлөөгөөр Монгол Улсын гадаад валютын албан нөөц 2017 оны эцэст 3.0 тэрбум ам.долларт хүрч, төлбөрийн тэнцэл 1.5 тэрбум ам.долларын ашигтай гарсан жил байлаа.

Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал 2017 онд 33 хувиар өсөж, барилга угсралт бүтээн байгуулалтын ажлыг дэмжсэн. Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал буюу хөрөнгө оруулалт нэмэгдэхэд Оюутолгой төслийн 2 дахь үе шатны далд уурхайн бүтээн байгуулалтад зарцуулсан хөрөнгө оруулалт 2017 онд 2.6 дахин өссөн нь голлон нөлөөлсөн юм. Тухайлбал, 2016 онд 300 гаруй сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг зарцуулж байсан бол 2017 онд 800 гаруй сая ам.долларыг оруулсан байна. Түүнчлэн, уул уурхайн компаниудын ашигт ажиллагаа сайжирч үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх, шинэчлэх чиглэлээр хөрөнгө оруулалтаа нэмэгдүүлсэн байна. Экспортын орлогын өсөлт нийт эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлтийг дэмжиж, арилжааны банкнуудын зээл олголтыг урамшуулсан. Тухайлбал, мөнгөний нийлүүлэлт 2017 онд 30 хувиар, арилжааны банкны зээлийн өрийн үлдэгдэл 10 орчим хувиар өссөн байна. Эдгээр хөрөнгө оруулалт нь импортыг урамшуулж, 2017 онд 30 орчим хувиар өсгөсөн байна. Харин барилгын салбар 2016 онд 6.3 хувиар унаж байсан бол уналтын хурдац саарч, 2017 онд 0.8 хувиар буурсан байна.

Нүүрс, төмрийн хүдэр, алт зэрэг гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний олборлолт нэмэгдсэн ч Оюутолгойн зэсийн баяжмал дахь алтны агууламж өмнөх оноос 2.6 дахин буурч, 3.6 тонн-д хүрснээр уул уурхайн салбар бодитоор 7 хувиар унасан байна. Баяжуулсан нүүрсний хэмжээ нэмэгдэж, махны экспорт өсөж, эдийн засгийн идэвхжилийн улмаас бараа, бүтээгдэхүүний эрэлт өсөж байгаатай уялдан боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 22.8 хувиар өслөө.

Уул уурхайн экспортын өсөлт нь худалдаа болон тээврийн салбарыг дэмжиж, тус салбарууд 10-17 хувиар өссөн байна. Өнгөрсөн оны зуны хуурайшилт, халууны улмаас газар тариалангийн салбарын үйлдвэрлэл 30 орчим хувиар унасны улмаас хөдөө аж ахуйн салбар нийт дүнгээр 2.3 хувиар өссөн.

Гадаад худалдаа. Монгол Улсын гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2017 онд 10.5 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад худалдааны тэнцэл 1.9 тэрбум ам.долларын ашигтай гарлаа. Экспортын хэмжээ 2017 онд 6.2 тэрбум ам.доллар болж, 2016 оноос 26.1 хувиар, импортын хэмжээ 4.3 тэрбум ам.доллар болж, 2016 оноос 29.1 хувиар өссөн байна.

График № 1. Гадаад худалдааны 2015-2017 оны гүйцэтгэл, 2018 оны хандлага /тэрбум ам.доллар/

Эх үүсвэр: ГЕГ, УСХ

Экспортын өсөлтөд эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт болон чулуун нүүрсний биет хэмжээний өсөлт голлон нөлөөлсөн байна. Мөн махны экспорт эрс нэмэгдэн 29.3 мянган тоннд хүрч, 2016 оноос 3.2 дахин өсжээ. Экспортын өсөлтийн 88 хувь нь бараа, түүхий эдийн үнийн өсөлттэй холбоотой бол 12 хувь биет хэмжээний өсөлтөөс шалтгаалсан байна.

Импортын өсөлтөд автобензин, дизелийн түлш, машин, механизм тоног төхөөрөмж, төмөрлөг бүтээгдэхүүн, бүх төрлийн автомашины өсөлт голлон нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт № 1. Экспортын голлох бүтээгдэхүүний гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

Бүтээгдэхүүний нэр	Хэмжих нэгж	2016	2017 УГ	Өсөлтийн хувь
Уул уурхайн голлох бүтээгдэхүүн		4,070.2	5,333.5	31.0%
Эрсийн баяжмал		1,607.6	1,613.1	0.3%
Тоо хэмжээ	мян.тн	1,562.0	1,447.2	-7.3%
Нэгж үнэ	\$/тн	1,029.2	1,114.6	8.3%
Чулуун нүүрс		971.7	2,256.8	132.2%
Тоо хэмжээ	сая тн	25.7	33.0	28.3%
Нэгж үнэ	\$/тн	37.8	68.4	81.0%
Боловсруулаггүй алт		758.4	595.4	-21.5%
Тоо хэмжээ	тн	19.2	14.6	-24.1%
Нэгж үнэ	\$/унц	1,272.3	1,315.3	3.4%
Боловсруулаггүй нефть		337.2	374.1	10.9%
Тоо хэмжээ	мян.бар	8,015.9	7,514.2	-6.3%
Нэгж үнэ	\$/бар	42.1	49.8	18.3%
Гомрийн хүдэр		249.9	313.4	25.4%
Тоо хэмжээ	мян.тн	6,084.8	6,257.8	2.8%

Нэгж үнэ	\$/тн	41.1	50.1	21.9%
Цайрын баяжмал		145.4	180.8	24.3%
Тоо хэмжээ	мян.тн	126.0	118.2	-6.2%
Нэгж үнэ	\$/тн	1,153.9	1,529.4	32.5%
Бусад		846.1	867.2	2.5%
НИЙТ		4,916.3	6,200.7	26.1%

Монгол Улс 2017 онд дэлхийн 163 улстай худалдаа хийснээс 68 улсад бараа, түүхий эд экспортолж, 160 улсаас бүтээгдэхүүн импортолсон байна. Үүнээс БНХАУ, Их Британи улстай хийсэн худалдааны тэнцэл хамгийн өндөр ашигтай байсан бол ОХУ, Япон, АНУ, БНСУ, ХБНГУ-тай хийсэн худалдааны тэнцэл алдагдалтай байлаа.

Төлбөрийн тэнцэл. Төлбөрийн тэнцэл 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр өмнөх оноос нэмэгдэж, 1.5 тэрбум ам.долларын ашигтай гарлаа. Дансуудаар авч үзвэл, урсгал данс 984.4 сая ам.долларын алдагдалтай гарч, өнгөрсөн оноос алдагдал 41 хувиар өссөн бол хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашиг өмнөх оноос 1.8 дахин өсч 2.5 тэрбум ам.долларт хүрэв.

График № 2. Төлбөрийн тэнцлийн 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

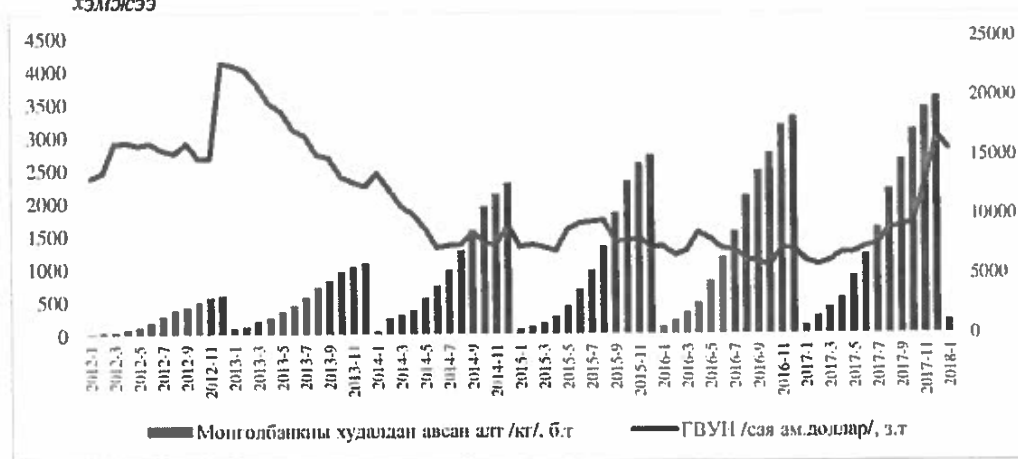
Эх үүсвэр: Монголбанк

2014 оноос гадаад худалдааны тэнцэл ашигтай гарах болсонтой холбоотойгоор төлбөрийн тэнцлийн алдагдал тогтмол буурч ирсэн, Монгол Улсын Засгийн газраас 2016 оны 4 дүгээр сард 500.0 сая ам.долларын бонд гаргасан, Кредит Свисс банкнаас 250.0 сая ам.долларын арилжааны зээл авсан нь хөрөнгийн дотогшлох урсгалыг нэмэгдүүлснээр 2016 онд төлбөрийн тэнцэл 18.2 сая ам.долларын алдагдалтай гарсан билээ. Харин 2017 онд дахин ашигтай гарч эхэллээ.

Урсгал тэнцлийн алдагдал нэмэгдэхэд анхдагч орлогын дансны алдагдал өмнөх оны мөн үеэс 57 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Харин экспорт /ф.о.б/ 21 хувиар, импорт /ф.о.б/ 26 хувиар өссөний улмаас барааны дэд дансны ашиг 10 хувийн өсөлттэй байв. Үйлчилгээний дансны алдагдал өмнөх оны мөн үеэс 10 хувиар буурсан ба үүнд, импорт өссөнтэй холбогдуулан тээврийн зардал өмнөх оны мөн үеэс 47 хувиар нэмэгдсэн ч уул уурхайн салбарын ачаа тээвэр өсөлттэй гарснаар ачаа тээврийн орлогыг 61 хувиар нэмэгдүүлсэн байна.

Гадаад валютын албан нөөц 2017 оны 12 дугаар сарын байдлаар 3 тэрбум ам.долларт хүрсэн нь импортын 8.3 сарын хэрэгцээг хангахаар түвшинд байв.

График №3. Гадаад валютын албан нөөц болон Монголбанкны худалдан авсан алтны хэмжээ

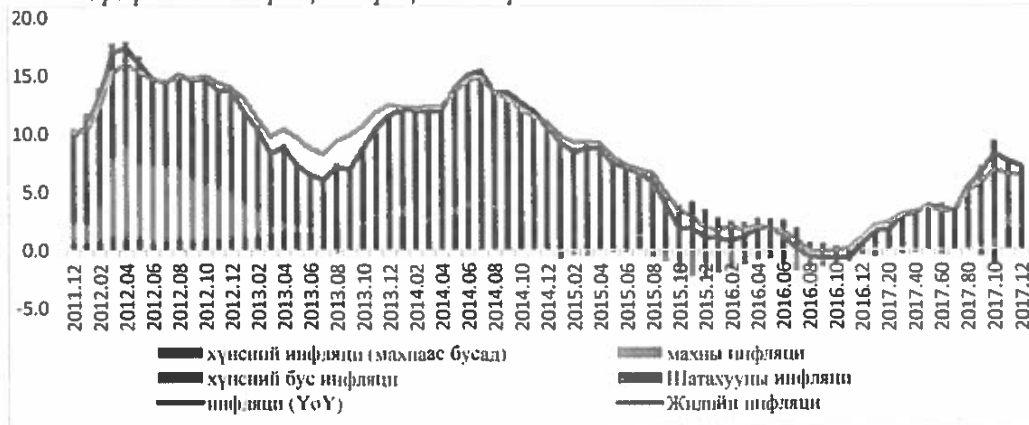

Гадаад валютын албан нөөцийг бүрдүүлэгч нэг чухал үзүүлэлт болох Монголбанкны худалдан авсан алтны хэмжээ 2017 онд 20.0 тоннд хүрсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 1.7 тонн буюу 9.3 хувиар өссөн үзүүлэлт юм.

Инфляц. Инфляцын түвшин 2015 онд 1.9 хувь, 2016 онд 1.1 хувь байсан бол 2017 эдийн засгийн идэвхжилтэй уялдаж 6.4 хувь боллоо. Инфляцын түвшин өсөхөд эдийн засаг идэвхжиж дотоодын эрэлт өссөн, хэрэглээний үнийн индексийн сагс, жин өөрчлөгдсөн, зарим төрлийн барааны татварын хувь, хэмжээ өссөн, цаг агаар нөхцөл байдалтай холбоотойгоор ургац хураалт буурсан, өмнөх онд дефляцитай байсан, суурь үеийн нөлөө зэрэг нь голлох нөлөөг үзүүлсэн байна. Тухайлбал, 2017 онд төмсний ургац хураалт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 26.3 хувь, хүнсний ногооны ургац хураалт 14.9 хувиар буурсантай холбоотойгоор зах зээлийн нийлүүлэлт буурч үнэ өмнөх оноос өсөхөд хүргэсэн байна.

Улаанбаатар хотын инфляц 2017 онд 7.2 хувь гарсан бөгөөд үүнээс мах, махан бүтээгдэхүүний бүлэг 0.4 нэгж, махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүний бүлэг 1.8 нэгж, шатахууны бүлэг 0.2 нэгж, шатахуунаас бусад хүнсний бус бүтээгдэхүүн 4.8 нэгжийг тус тус бүрдүүлж байна. Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний үнийн 2017 оны ерөнхий төлөвийг харахад 8 дугаар сараас эхлэн инфляц өсөх хандлага ажиглагдсан байна.

График № 4. Инфляцийн бүтцийн задаргаа

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Мөнгөний нийлүүлэлт. Мөнгөний нийлүүлэлтийн хэмжээ 2017 оны гүйцэтгэлээр өмнөх онтой харьцуулахад 30.5 хувиар өсөж 15.9 их наяд төгрөгт хүрэв. Үүнд, гадаад валютын харилцах 31.5 хувь, төгрөгийн харилцах 41.4 хувь, хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө 8.7 хувь, төгрөгийн хадгаламж 48.9 хувиар тус тус өссөн нь нөлөөлжээ.

Монголбанкнаас бодлогын хүүг 2016 онд төгрөгийн активын өгөөжийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн дунд хугацааны тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор 2016 оны 8 дугаар сард 4.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлж, 15 хувьд хүргэж байсан нь үр дүнгээ өгч төгрөгийн ханш тогтворжиж байсан бол 2017 онд 4, 12 дугаар сард 2 нэгж, 1 нэгж хувиар тус тус бууруулсан нь хөрөнгө оруулалт, бодит секторын идэвхжилд дэмжлэг үзүүлсэн байна.

Мөнгөний нийлүүлэлтийг актив талаас нь авч үзвэл 2017 оны 12 дугаар сарын байдлаар зээлийн өрийн үлдэгдэл, өмнөх оноос 9.6 хувиар өсөж 13.6 их наяд төгрөгт хүрээд байна.

Хугацаа хэтэрсэн зээл өмнөх оны мөн үеэс 9.0 хувиар буурч, чанаргүй зээлийн хэмжээ 9.6 хувь, хэвийн зээл 11.2 хувиар тус тус өссөн байна. Нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийг бүтцээр нь авч үзвэл хэвийн зээл 85.5 хувь, хугацаа хэтэрсэн зээл 6.0 хувь, чанаргүй зээл 8.5 хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

2017 оны эцэст арилжааны банкуудын чанаргүй зээлийн хэмжээ 1148.5 тэрбум төгрөгт хүрч, үүнээс 20.8 хувийг уул уурхай, олборлох салбар, 13.3 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар, 11.0 хувийг барилгын салбар, 20.6 хувийг боловсруулах салбар, үлдсэн 34.3 хувийг бусад салбарт тус тус олгосон зээл эзэлж байна.

Хөдөлмөрийн зах зээл. Үндэсний статистикийн хорооноос эрхлэн гаргаж буй Ажиллах хүчний 2017 оны 4 дүгээр улирлын түүвэр судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны 2189.9 мянган хүн байна. 2017 оны 4 дүгээр улирлын байдлаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин 62.4 хувьтай, ажилгүйдлийн түвшин 7.3 хувьтай байв.

Ажиллах хүчний түүвэр судалгааны 2017 оны 4 дүгээр улирлын дүнгээр эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 1367.2 мянга болж, өмнөх 2016 оны мөн үеэс 10.3 хувиар, ажиллагчдын тоо 11.8 хувиар өссөн бол ажилгүйчүүдийн тоо 6.3 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт № 2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд

Үзүүлэлтүүд	2014.IV	2015.IV	2016.IV	2017.IV
15-аас дээш насны хүн ам, мянган хүн	1870.2	1925.4	2053.9	2189.9
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, мянган хүн	1127.7	1163.9	1239.8	1367.2
<i>Ажиллагчид, мянган хүн</i>	1040.7	1067.6	1132.8	1266.9
<i>ажилгүй иргэд, мянган хүн</i>	87.2	96.3	107.0	100.3
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, мянган хүн	742.5	761.5	814.1	822.7
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хувиар	60.3	60.5	60.4	62.4
Ажил эрхлэлтийн түвшин, хувиар	92.3	91.7	91.4	92.7
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хувиар	55.6	55.4	57.5	57.9
Ажилгүйдлийн түвшин, хувиар	7.7	8.3	8.6	7.3
<i>Ажиллагчид, мянган хүн</i>				
<i>Хөдөө аж ахуй, мянган хүн</i>	230	234	218	233
<i>Үйлдвэрлэл, мянган хүн</i>	570	590	581	654
<i>Үйлчилгээ, мянган хүн</i>	311	328	348	380

Эх үүсвэр: ҮСХ

1.2. 2018 ОНЫ УРЬДЧИЛСАН ТӨЛӨВ

Эдийн засгийн өсөлт. Эдийн засгийн өсөлт 2017 онд өмнөх оноос огцом нэмэгдсэн бол 2018 онд тогтворжиж, 5 хувьд байхаар байна. Дэлхийн санхүүгийн нөхцөл байдал сайжирч, хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх төлөвтэй байна. АНУ-ын Засаг, захиргаанаас аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварыг бууруулснаар тус улсын эдийн засгийн өсөлтийг урамшуулах, худалдааны гол түнш орнуудын эдийн засагт эергээр нөлөөлөх төлөвтэй байна. ОУВС-гийн төсөөллөөр 2018 онд дэлхийн эдийн засаг 3.9 хувиар өсөж, 2017 оны түвшингээс 0.1 нэгжээр хурдсахаар байна. Харин АНУ-ын засаг, захиргаанаас гангийн болон хөнгөн цагааны импортын тарифыг өсгөхөөр зарласан нь төмрийн хүдрийн үнэ болон коксжих нүүрсний үнийн цаашдын хандлагад тодорхой бус байдал үүсгэж байна.

Дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн хурдац нэмэгдэж байгаагаас түүхий эдийн үнэ ханш 2018 оны эхний хагаст бага зэргийн өсөлттэй байх төлөвтэй байна. Түүнчлэн, Оюу-Толгойн зэсийн баяжмал дахь алтны агууламж 2017 оноос нэмэгдэхээр байна. Ингэснээр уул уурхайн салбарын зэрэгцүүлэх үнээрх нэмэгдэл өртөг 2017 оноос нэг хувиар өсөхөөр байна.

Эдийн засаг идэвхжиж, аж ахуйн нэгжүүдийн ашигт ажиллагаа сайжирч, зээлжих зэрэглэл нэмэгдэж байгаагийн хэрээр хөрөнгө оруулагчдын итгэл сэргэж, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2018 онд 20 хувиар өсөхөөр байна. Энэхүү өсөлтөд Оюу-Толгойн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 1.2 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оноос 30 орчим хувиар өсөх нь мөн нөлөөлөхөөр байгаа юм. Ингэснээр барилгын салбар 2018 онд 5.6 хувиар өсөх урьдчилсан төсөөлөл байна.

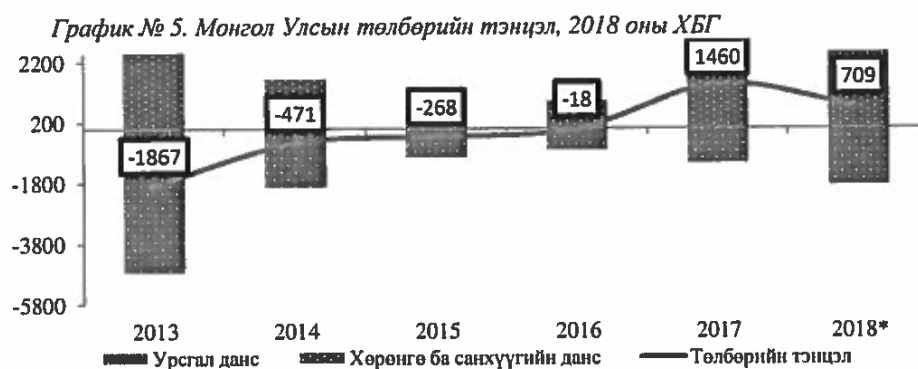
Гадаад худалдаа. Монгол Улсын гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2018 онд 11.0 тэрбум ам.доллар, гадаад худалдааны тэнцэл 1.6 тэрбум ам.долларын ашигтай гарахаар байна.

Оюу толгойн баяжмалын хэмжээ болон баяжмал дахь зэсийн агууламж буурах хэдий ч, алтны агууламж өсөхөөр байна. Үүнээс гадна уул уурхайн бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнэ тогтвортой байх хандлагатай байгаагаас экспортын хэмжээ нэмэгдэж, 6.3 тэрбум ам.долларт хүрэхээр байна.

Олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудын шинжээчид дийлэнх эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ 2018 онд тогтвортой байхаар таамаглаж байна.

ДНБ-ий өсөлт, экспортын хэмжээ тогтвортой нэмэгдэж, эдийн засгийн идэвхжил сайжрах хандлагатай байгаагаас шалтгаалж хүнсний өргөн хэрэглээний бүтээгдэхүүн, барилгын материал, тоног төхөөрөмж, машин механизмын импортын хэмжээ өсөхөөр байна. Иймээс 2018 онд импорт 8.4 хувиар өсөж, 4.7 тэрбум ам.долларт хүрэх төлөвтэй байна.

Төлбөрийн тэнцэл. Монгол Улсын төлбөрийн тэнцэл 2018 онд 709.0 орчим сая ам.долларын ашигтай гарахаар төсөөлж байна.

Эх үүсвэр: Сангийн яам, Монголбанк, ОУВС

Хэдийгээр 2016, 2017 онуудад гадаад худалдааны тэнцэл сайжирсан нь төлбөрийн тэнцэлд эергээр нөлөөлж байсан бол ирэх жилүүдэд ГШХО нэмэгдэж байгаагаар холбогдуулан импорт нэмэгдэх, хүчин зүйлсээс үүдэн урсгал дансны алдагдал нэмэгдэх төлөвтэй байна.

Оюу толгойн далд уурхайн бүтээн байгуулалт болон нүүрсний салбарын гол худалдан авагч БНХАУ-ын талаас угаасан нүүрс импортлох сонирхлоо илэрхийлсэн нь уул уурхай, тэр дундаа зэс, нүүрсний салбарын хөрөнгө оруулалт 2021 он хүртэл жилийн дундаж өсөлт 10 орчим хувьтай байхаар байна. Мөн Монгол Улсын Засгийн газраас гаднын хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих арга хэмжээнүүдийн үр дүнд уул уурхайн бус салбарын хөрөнгө оруулалт цаашид нэмэгдэхээр төсөөлж байна.

Инфляц. Инфляцын түвшин 2018 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр 8 орчим хувьд байгаа нь Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2018 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд дэвшүүлсэн зорилттой нийцтэй байна.

Ажилгүйдэл. Эдийн засгийн өсөлтийг даган барилга, бүтээн байгуулалтын ажил нэмэгдэж, ажил эрхлэлтийг 2018 онд 4.6 хувиар нэмэгдүүлэхээр байна. Ажил эрхлэлт болон дундаж цалингийн өсөлт нь хөдөлмөрийн зах зээлд ажил эрхлэх сонирхлыг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тоо 3.9 хувиар нэмэгдэж, ажиллах хүчний оролцооны түвшин 62 хувьд хүрч, эдийн засгийн өсөлтийн үр дүнд ажилгүйдлийн түвшин 8.0 хувьд хүрэхээр байна.

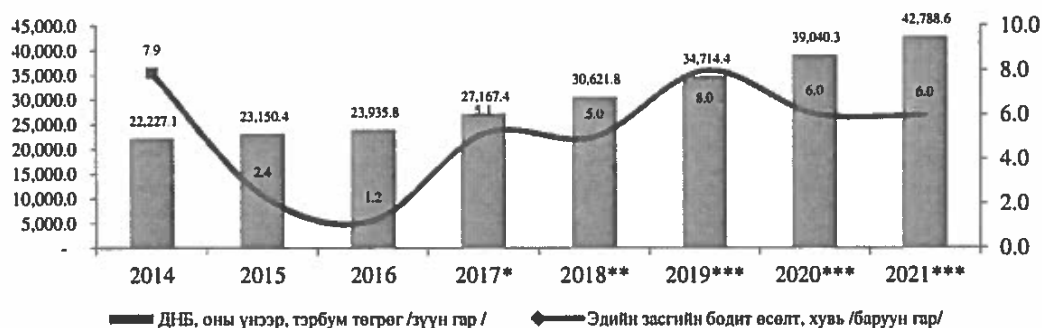
1.3. 2019 ОНЫ ХАНДЛАГА, 2020-2021 ОНЫ ТӨСӨӨЛӨЛ

Эдийн засгийн өсөлт. Монгол Улсын Засгийн газраас “Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр”-ийг 2016-2018 онд амжилттай хэрэгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг 1.2 хувиас 5.1 хувь хүртэл нэмэгдүүлсэн бөгөөд цаашид эдийн засгийн өсөлтийг тогтвортой хадгалах, дунд, урт хугацааны тогтвортой өсөлтийн суурийг тавих, эрсдэл даах чадавхыг сайжруулах үүднээс “Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлж байна. Энэ бодлогын нэг чухал хэсэг нь татварын шинэтгэл бөгөөд тус шинэтгэлийн хүрээнд бизнес эрхлэгчдийн татвар төлөхтэй холбоотой гарах зардлыг бууруулах, татварын тэгш шударга байх нөхцөлийг бүрдүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, зээлийн хүүг бууруулах зорилгоор ногдол ашиг, хүүгийн орлогод ногдуулах татварыг багасгах зэрэг өөрчлөлтийг хийх юм. Энэхүү хуулийн өөрчлөлт нь дунд болон урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих бололцоог бүрдүүлнэ.

Эдгээр бодлогын үр дүнд эдийн засгийн дотоод орчин сайжирч байгаа бол олон улсын байгууллагуудаас Дэлхийн эдийн засгийн төлөвийг харьцангуй тогтвортой байхаар төсөөлж байна. Гэсэн хэдий ч Трампын засаг, захиргаанаас авч хэрэгжүүлж байгаа худалдааны бодлого гадаад орчны тодорхой бус байдлыг нэмэгдүүлж байгаа болно.

Гадаад болон дотоод орчны нөхцөл байдлыг харгалзан үзвэл Монгол Улсын эдийн засаг 2019-2021 онд 6-8 орчим хувьд байхаар байна.

График № 6. Эдийн засгийн өсөлт болон нэрлэсэн ДНБ-ий хэмжээ.

Эх үүсвэр: Сангийн яам

Тайлбар: *Урьдчилсан гүйцэтгэл, **Хүлээгдэж байгаа гүйцэтгэл, ***Төсөөлөл

Эдийн засгийн дунд хугацааны өсөлтөд хөрөнгө оруулалт болон экспортын өсөлт голлон нөлөөлнө гэж үзэж байна. Татварын шинэтгэл болон томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалтын дүнд гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ дунд

хугацаанд жилд дунджаар 10 орчим хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна. Хөрөнгө оруулалт, экспортын өсөлт нь ажлын байрыг нэмэгдүүлэхээс гадна улсын төсвөөр дамжин иргэдийн бодит орлого болон хэрэглээг дэмжихээр байна.

Эдийн засгийн өсөлтийг салбаруудаар авч үзвэл 2019 онд уул уурхайн салбар 6.3 хувиар өсөхөөр байна. Үүнд Оюу-Толгойн олборлох алтны хэмжээ 2019 онд 2018 оноос 12 хувиар өсөх нь голлон нөлөөлөх ба нүүрсний олборлолт тогтвортой байхаар байна.

Уул уурхайн бус салбарын өсөлт 2019 онд 8.4 хувиар өсөхөөр төсөөлж байна. Хөрөнгө оруулалтын үр дүнд барилга, угсралтын ажил 2019-2021 онд 5-14 хувиар өсөж, уул уурхайн бус салбарын өсөлтийг дэмжихээр байна. Урьдчилан төсөөлж байгаагаар барилгын салбар 2019 онд 14 хувиар өсөхөөр байна. Хөрөнгө оруулалт, экспортын өсөлт нь тээвэр, худалдаа болон санхүүгийн салбарыг өсөлтийг дэмжиж, үйлчилгээний салбар 2019 онд 8.6 хувиар өсөх төлөвтэй байна. Өмнө нь дурдсанчлан, Засгийн газраас эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, бүтцийн өөрчлөлтийн бодлогын үр дүнд эдийн засгийн өсөлт 2020-2021 онд 6 хувиар өсөхөөр байна. Оюу-Толгойн ил уурхайгаас олборлох алтны хэмжээ 2020 онд буурч байгаа хэдий ч, далд уурхайн бүтээн байгуулалт болон Засгийн газраас эдийн засгийг идэвхжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа цалин, тэтгэврийг нэмэгдүүлэх болон үйлдвэржилтийг дэмжих бодлогуудын үр дүнд 2020 онд эдийн засгийн өсөлт 6 хувиар өсөхөөр байна. Харин 2021 оноос Оюутолгойн далд уурхайн олборлолт, баяжуулалт эхлэх тул эдийн засгийн өсөлтийн хурдац хадгалагдахаар байна.

Гадаад худалдаа. Монгол Улсын гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2019 онд 12.2 тэрбум ам.долларт, 2020 онд 12.6 тэрбум ам.долларт, 2021 онд 13.0 тэрбум ам.долларт тус тус хүрч, гадаад худалдааны тэнцэл 2019-2021 онд дунджаар 1.1 тэрбум ам.долларын ашигтай гарахаар байна.

Экспорт 2019 онд 5.2 хувиар өсөж 6.6 тэрбум ам.долларт хүрэхээр байна. Энэ нь Оюу-Толгойн зэсийн баяжмал дахь алт болон зэсийн агууламж нэмэгдэх болон нүүрс экспортлогч компаниудын экспортыг нэмэгдүүлэх, борлуулж байгаа нүүрсний боловсруулалтын түвшнийг дээшлүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээтэй холбоотой юм.

2019 онд уул уурхайн томоохон төсөл, хөтөлбөрийн бүтээн байгуулалтын ажил үргэлжилж байгаа, эдийн засгийн өсөлт нэмэгдэж байгаагаар холбоотойгоор худалдан авалт идэвхжиж, импортын хэмжээ 18.2 хувиар өсөж, 5.6 тэрбум ам.долларт хүрэхээр байна. Цаашид 2020-2021 онд жилд дунджаар 3-4 хувиар өсөхөөр тооцлоо.

Төлбөрийн тэнцэл. Дунд хугацаанд уул уурхайн болон дэд бүтцийн томоохон төсөл, хөтөлбөрүүд хэрэгжихтэй холбогдон эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдэж, улмаар импортын хэмжээ өсөхөөр хүлээгдэж байгаа нь урсгал тэнцлийн алдагдал нэмэгдэх төлөвтэй байна.

ОУВС-гийн Захирлуудын зөвлөл 2018 оны 3 дугаар сар 28-нд “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн 3 дахь шатны үнэлгээг баталлаа. Хөтөлбөр амжилттай хэрэгжих хугацаанд нийт 434.3 сая ам.долларын санхүүжилт олгогдохоос 152.79 сая ам.долларын санхүүжилт олгогдоод байна. Түүнчлэн уг санхүүжилтийг дагалдан

Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк, Жайка зэрэг байгууллагуудаас 2018 онд 580, 2019 онд 550 гаруй сая ам.долларын төсвийн дэмжлэг орж ирэх хүлээлттэй байна.

Төгрөгийн ханшийг тайлбарлагч гол хүчин зүйл болох төлбөрийн тэнцэл ирэх жилүүдэд ашигтай гарахаар байгаа ба үүний үр дүнд гадаад валютын улсын нөөц мөн нэмэгдэж байгаа нь төгрөгийн ханш тогтвортой байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Инфляц. Суурь тооцоогоор инфляцын түвшин 2019 онд зорилтот түвшинд байхаар байна. ОУВС-ийн хөтөлбөрийн хэрэгжилттэй уялдан инфляцын түвшин 2019-2021 онд 8 орчим хувьд байхаар байна.

Ирэх жилүүдийн инфляцын түвшин эрэлтийн болон нийлүүлэлтийн гаралтай дарамт байна. Эдийн засгийн өсөлт идэвхжиж байгаа нь хүн амын худалдан авах чадвараар дамжиж, эрэлтийн гаралтай инфляц өсөх дарамтыг бий болгож байна. Нөгөө талаар дэлхийн эдийн засгийн сэргэлттэй уялдан гадаад зах зээлд газрын тосны үнэ 2016 оноос өндөр байхаар байгаа нь нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцыг өдөөж болзошгүй байна. Гэсэн хэдий ч Засгийн газраас татварын багц хуулийн шинэчлэл хийж, бизнесийн орчныг сайжруулах, тодорхой салбаруудад 1.5 тэрбумаас бага орлоготой аж ахуйн нэгжүүдийн орлогын албан татварыг 90 хувиар хөнгөлж байгаа нь бизнесийн зардлыг бууруулж, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, инфляцын түвшинг тогтвортой байлгах боломжийг бүрдүүлнэ.

Түүнчлэн, төсвийн алдагдлыг бууруулж, мөнгөний нийлүүлэлтийг зохистой түвшинд хадгалах замаар төгрөгийн ханшийг тогтвортой байлгаж, инфляцад үзүүлэх дарамтыг бууруулна.

Эдгээр цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр инфляцын түвшинг 8 орчим хувиас хэтрүүлэхгүй байх боломж бүрдэх юм.

Ажилгүйдэл. Ажиллах хүчний түүвэр судалгаанд үндэслэн хөдөлмөр эрхлэлтийн 2018-2021 оны тооцоо, төсөөллийг гаргахад ажиллагчдын тоо жилд дунджаар 3.4-5.0 хувиар өсөж, ажиллах хүчний оролцооны түвшин 62.4 хувиас 64.0 хувьтай байхаар байна.

Дунд хугацаанд Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, 3 тулгуурт бодлого, Хөгжлийн зам зэрэг уул уурхай, дэд бүтэц, боловсруулах салбарын томоохон төслүүдийг эрчимжүүлсний үндсэнд дээрх үр дүнд хүрэх юм.

Үр дүнд нь ажилгүйдлийн түвшин дунд хугацаанд 7.5 хувьд байхаар байна.

1.4. ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ЧИГ ХАНДЛАГА

Дэлхийн эдийн засаг 2017 оноос сэргэж эхлээд байна. Энэ нь АНУ, Канад, Франц, Герман, Итали, Испани зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудаас гадна хөгжиж байгаа томоохон эдийн засагтай орнууд болох Бразил, БНХАУ, Мексик зэрэг орнуудын эдийн засагт эерэг өөрчлөлт гарсантай холбоотой байна.

Хүснэгт № 3. Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*	2020*	2021*
Дэлхий	3.5	3.5	3.6	3.5	3.2	3.8	3.9	3.9	3.8	3.8
Өндөр хөгжилтэй орнууд	1.2	1.3	2.1	2.3	1.7	2.3	2.5	2.2	1.7	1.7
АНУ	2.2	1.7	2.6	2.9	1.5	2.3	2.9	2.7	1.9	1.7
Евро бүс	-0.9	-0.2	1.3	2.1	1.8	2.3	2.4	2.0	1.7	1.5
Япон	1.5	2	0.4	1.4	0.9	1.7	1.2	0.9	2.8	2.8
Хөгжиж буй орнууд	5.4	5.1	4.7	4.3	4.4	4.8	4.9	5.1	5.1	5.1
ОХУ	3.7	1.8	0.7	-2.5	-0.2	1.5	1.7	1.5	1.5	1.5
БНХАУ	7.9	7.8	7.3	6.9	6.7	6.9	6.6	6.4	6.3	6.0

Эх үүсвэр: "Дэлхийн эдийн засгийн төсөөлөл" тайлан, ОУВС, 2018 оны 4 дүгээр сар, Тухайн улсын үндэсний статистикийн газрын төсөөлөл

АНУ. АНУ-ын эдийн засаг 2017 оны эцэст 2.3 хувиар, хэрэглээний үнийн индекс 2.1 хувиар өссөн байна. Дэлхийн санхүү, эдийн засгийн хямралаас хойш бодлогын хүүг 2015 оны 12 дугаар сард анх удаа нэмэгдүүлж байсан бол 2017.03.22-нд 0.25 нэгжээр, 2017.06.14-нд 0.25 нэгжээр, 2017.12.13-нд 0.25 нэгжээр, 2018.03.15-нд 0.25 нэгжээр тус тус нэмэгдүүлж 1.75 хувьд хүргээд байна.

Ажилгүйдлийн түвшний хувьд 2018 оны эхний 2 сарын гүйцэтгэлээр 4.1 хувьтай гарч, түүхэн доод түвшинд хэвээр хадгалагдаж байгаа ба татварын шинэчилсэн бодлогын (татвар бууруулах) нөлөөгөөр хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, эдийн засаг эрчимжих, гадаад худалдааны алдагдал нэмэгдэх төлөвтэй байгаа зэргээс 2018 оны 2 дугаар сард ХНС-гийн шинэ тэргүүнээр томилогдсон Джером Пауэлл энэ онд бодлогын хүүг дахин 2 удаа, ирэх онд 2 удаа өсгөх магадлалтай гэж шинжээчид үзэж байна.

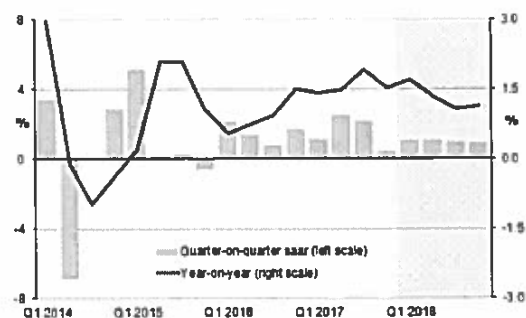
АНУ-ын эдийн засаг цаашид үргэлжлэн өсөж, хөрөнгийн зах зээл өндөр өсөлтөө хадгална гэж тус улсын Төв банкны удирдлагууд үзэж байгаа ба 2018 онд эдийн засаг 2.9 хувиар, 2019 онд 2.7 хувиар өснө гэж таамаглаж байна.

ЕВРОПЫН ХОЛБОО. Европын Холбооны гишүүн 28 улсын улирлын нөлөөг арилгасан бодит ДНБ-ий өсөлт 2017 оны эцэст 2.3 хувиар өссөн байна. Харин хэрэглээний үнийн индекс 2017 оны 12 дугаар сард 1.7 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 7.3 хувь болж буурсан байна.

Европын Төв банк 2018.03.14-нд мөнгөний бодлогын цаашид баримтлах бодлогоо танилцуулсан байна. Энэ үеэр тус банкны тэргүүн Марио Драги "Евро бүсийн эдийн засаг тогтвортой өсөж байгаа ч АНУ-ын импортын татвар болон бусад эрсдэл, тодорхойгүй байдлууд үүсээд байгаа"-г анхааруулжээ. Цаашид инфляц тогтвортой өсвөл бонд худалдан авах хөтөлбөрөө зогсооно гэж Европын Төв банкны тэргүүн Марио Драги мэдэгдсэн байна. Евро бүсийн инфляц 1.2 хувьтай байгаа нь Төв банкных нь зорилтоос бага зэрэг доогуур үзүүлэлт болж байгаа юм.

Мөн Их Британийн Засгийн газар ЕХ-той цаашид харилцаагаа үргэлжлүүлэхийн тулд БРЕКСИТ-ийн төлбөр болох 40 тэрбум еврог төлөх бэлтгэлийг хангаж байна.

ЯПОН. Япон улсын эдийн засаг 2017 оны эцсийн байдлаар 1.7 хувиар өслөө. Токио 2020 олимпын наадмын бэлтгэлтэй холбоотойгоор Засгийн газар зардлаа нэмэгдүүлсэн болон Японы Төв банкнаас хэрэгжүүлсэн мөнгөний бодлогын нөлөөгөөр дотоодын эрэлт сайжирсан гэж эдийн засагчид үзэж байна. Мөн 2017 оны 4 дүгээр улиралд иен чангарсан хэдий ч бараа, үйлчилгээний экспорт 10 гаруй хувиар өссөн дүнтэй байна.

Японы Засгийн газраас 2019 оны 10 дугаар сар хүртэл хэрэглээний татварыг нэмэх асуудлыг хойшлуулсантай холбоотойгоор цалин болон үнийн түвшин харьцангуй тогтвортой байхаар байна. Японы төв банкнаас инфляцын зорилтот түвшинг 2 хувьд хэвээр үлдээхээ мэдэгдсэн бөгөөд богино хугацааны бодлогын хүүгээ -0.1 хувьд, Японы Засгийн газрын 10 жилийн хугацаатай бондын өгөөжийг 0 хувьд хэвээр үлдээхээр шийдвэрлэсэн байна.

Улирлын нөлөөллийг арилгасан, хэрэглээний үнийн индекс 2017 оны 12 дугаар сард 101.2 (2015=100) болж, өмнөх сараас 0.2 хувь, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 хувиар өссөн байна.

ОХУ. ОХУ-ын эдийн засаг 2017 онд 1.5 хувь өсөж, сүүлийн 3 жилд анх удаа өсөлт үзүүллээ. Үүнд Европын холбооноос олон төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний импортыг хориглосонтой холбоотойгоор дотоодын үйлдвэрлэл сэргэсэн болон газрын тосны үнэ өсөж баррель нь 52.8 ам.долларт хүрсэн зэрэг нь голлон нөлөөлжээ.

Хэрэглээний үнийн индекс 2015 оны 8 дугаар сараас саарсан байна. ОХУ-ын бонд, үнэт цаасны төлөв бусад шилжилтийн эдийн засагтай болон газрын тосонд суурилсан эдийн засагтай орнуудтай харьцуулахад харьцангуй сайн байгаа тул төв банк бодлогын хүүгээ бууруулах нөхцөл бүрдэж байна.

БНХАУ. БНХАУ-ын Үндэсний статистикийн товчооны урьдчилсан тооцоогоор ДНБ-ий өсөлт (зэрэгцүүлэх үнээр) 2017 онд 6.9 хувь болсон байна. Хэрэглээний үнийн индекс 2017 оны 12 дугаар сард 104.5 (2015=100) болж, өмнөх сараас 0.3 пунктээр өссөн байна. Гадаад худалдааны тэнцэл 2017 оны эхний 11 сард 3,759.8 тэрбум ам.долларын ашигтай гарч, өмнөх оны мөн үеэс 911.1 (20.9%) тэрбум ам.доллараар буурсан байна.

Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн их хурал 2018.03.19-нд эхэлж, 2018 онд тавьж буй эдийн засгийн зорилтуудыг танилцуулсан. Үүнд ДНБ-ий бодит өсөлтийг 6.9 хувьд, төсвийн алдагдлын ДНБ-д эзлэх хувийг 2.6 хувьд барих, батлан хамгаалахын зардлыг 8 хувиар өсгөхөөр болсон байна.

2. ДУНД ХУГАЦААНД БАРИМТЛАХ ТӨСВИЙН БОДЛОГЫН СТРАТЕГИ

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр болон ОУВС-тай хамтран 3 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-т тусгагдсан бодлогын арга хэмжээний хүрээнд Монгол Улсын 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийг боловсрууллаа.

Дэлхийн зах зээл дээрх уул уурхайн түүхий эдийн үнийн сэргэлт, үүнийг дагаад уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорт нэмэгдсэн, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт өссөн, зээлжих зэрэглэл дээшилсэн зэрэг эдийн засгийн эерэг өөрчлөлтүүдийн зэрэгцээ Олон Улсын Валютын сантай хамтран хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-т тусгагдсан бодлогын арга хэмжээг шат дараалан хэрэгжүүлж эхэлсний үр дүнд Монгол Улсын эдийн засгийн суурь үзүүлэлтүүд эерэг дүнтэй гарлаа.

Иймд эдийн засгийн өсөлтийг цаашид улам эрчимжүүлэхэд чиглэсэн төсөв санхүүгийн бодлогын стратегийг үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ төсвийн алдагдлыг эрчимтэй бууруулах, төсвийн сахилга батыг чанд сахих, Засгийн газрын өрийн хэмжээг бууруулах замаар төсвийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн дараах бодлогын арга хэмжээг авахаар тооцлоо.

Татварын шинэчлэл:

Монгол Улсын Засгийн газар дунд хугацаанд бизнесийн орчинг таатай болгох, хөрөнгө оруулалт, ажил эрхлэлтийг дэмжих замаар төсвийн орлогын тогтвортой эх үүсвэрийг бий болгох, татварын суурийг өргөжүүлэх бодлогын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна. Тухайлбал, бичил, жижиг, дунд бизнесийн татварыг хялбарчлах, тэдгээрийн татварын ачааллыг бууруулах, хөрөнгийн зах зээлийг татварын бодлогоор дэмжих, аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн зардлыг бууруулах, татвар төлөгчийн татвар төлөх, тайлагнах зардлыг бууруулах, татварын бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоог сайжруулах замаар татварын албаны үйлчилгээг сайжруулах, хялбаршуулах чиглэлээр бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

Засгийн газар өнгөрсөн хугацаанд улс орон даяар сар гаруй хугацаанд хэлэлцүүлэг зохион байгуулж нийт 5500 орчим санал, хүсэлт хүлээн авсныг тусган хуулийн төслүүдийг эцэслэн боловсруулаад байна. Хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын хаврын чуулганаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлэхээр ажиллаж байна. Шинэчлэл хийгдсэнээр бизнесийн орчин таатай болж, мэдээлэл, эрсдэл, цахим тогтолцоонд суурилсан татварын албыг бэхжүүлэх, татвар төлөгчдийн татвар төлөх, тайлагнах зардлыг буурч, татварын суурь өргөжих болно.

Зарлагын шинэчлэл:

Төсвийн тэгш бус хуваарилалтыг арилгаж, ил тод, шударга, оновчтой, үр ашгийг сайжруулах чиглэлээр төсвийн зарлагын нээлттэй арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр 2019-2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг боловсрууллаа. Ингэснээр ижил хүчин чадал, нөхцөл бүхий байгууллагад харилцан адилгүй төсөв хуваарилах байдлыг арилгах

боломж бүрдэх юм. Түүнчлэн техник технологийн дэвшилтийг ашиглан төрийн зарим чиг үүргийг илүү үр дүнтэй болгох зорилгоор төсвийн хуваарилалтын ил тод, нээлттэй бүртгэл, тооцооллын системийг нэвтрүүлнэ. Үүний үр дүнд төсвийн зардлыг үр ашиггүй зарцуулах асуудал буурч, хяналтын механизм сайжрах боломж бий болно.

Хүснэгт № 4. Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн үндсэн үзүүлэлтүүд

	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл		
		Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл.	
		2019 он	2020 он	2021 он
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	8.0	6.0	6.0
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	8.0	8.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	8,888.0	9,795.5	10,889.1
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	25.6	25.1	25.4
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	10,993.8	11,475.6	11,945.5
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	31.7	29.4	27.9
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	1,342.3	481.7	469.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	3.9	1.2	1.1
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-2,105.8	-1,680.1	-1,056.4
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	-6.1	-4.3	-2.5
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,890.1	2,870.6	2,710.5
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	8.3	7.4	6.3
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	19,210.2	18,678.4	17,529.4
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	55.3	47.8	41.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	677.9	722.0	768.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2.0	1.8	1.8

3. ТӨСВИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ТҮҮНИЙ ТӨСӨӨЛӨЛ

Монгол Улсын Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөр болон ОУВС-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-т тусгагдсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ, дунд хугацаанд төсвийн нэгдмэл, тэнцвэртэй байдлыг хангах, сахилга батыг сайжруулах, төсвийн алдагдлыг үе шаттай бууруулах, төсвийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Монгол Улсын дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг боловсрууллаа.

Хүснэгт № 5. Төсвийн нэгдсэн үзүүлэлтүүд, тэрбум төгрөг

Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд	2015 он	2016	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он
	Гүйц	Гүйц	Урьд. Гүйц	Тол	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл	
Төсвийн нийт орлого	5,953.4	5,835.0	7,922.5	7,862.9	9,747.0	10,590.3	11,714.4
Тогтворжуулалтын сан	2.3	0.0	325.7	122.7	189.2	96.1	104.6
Ирээдүйн өв сан	0.0	0.0	357.7	508.7	669.8	698.7	720.7

1	Тэнцвэржүүлсэн нийт орлого	5,981.10	5,835.04	7,239.09	7,231.40	8,888.0	9,795.5	10,889.1
	ДНБ-д эзлэх хувь	25.9%	24.1%	26.4%	23.8%	25.6%	25.1%	25.4%
	Үүнээс: Тусламжийн орлого	53.4	77.2	53.4	110.0	124.0	137.0	153.0
	ДНБ-д эзлэх хувь	0.2%	0.3%	0.2%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
2	Төсвийн нийт зарлага	7,138.0	9,495.3	8,981.0	9,651.5	10,993.8	11,475.6	11,945.5
	ДНБ-д эзлэх хувь	30.9%	39.2%	32.7%	31.8%	31.7%	29.4%	27.9%
3	Төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	(1,156.9)	(3,660.3)	(1,741.9)	(2,420.1)	(2,105.8)	(1,680.1)	(1,056.4)
	ДНБ-д эзлэх хувь	-5.0%	-15.1%	-6.3%	-8.0%	-6.1%	-4.3%	-2.5%

3.1. ТӨСВИЙН ОРЛОГО

3.1.1. Монгол Улсын 2017 оны нэгдсэн төсвийн орлогын урьдчилсан гүйцэтгэл

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 7,239.1 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөсөн хэмжээнээс 549.5 тэрбум төгрөг буюу 8.2 хувиар давсан бол төсвийн нийт орлого өмнөх оноос 35.8 хувиар буюу 2,087.4 тэрбум төгрөгөөр өсөж 7,922.5 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна.

График № 7. Төсвийн нийт орлогыг графикаар харуулбал:

Тус өсөлтөд татварын орлого төлөвлөсөн хэмжээнээс 577.7 тэрбум төгрөгөөр давсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Дэлхийн зах зээл дээрх ашигт малтмалын бүтээгдэхүүний үнэ 2015 он, 2016 оны эхний хагас жилд буурч байсан бол 2016 оны 8 сараас эхлэн эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ өссөн, түүнчлэн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг тодорхой хэмжээгээр бууруулах, тэгш шударга татварын тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор төсвийн орлогын тогтвортой эх үүсвэрийг бий болгох, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тодорхой арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлсний үр дүнд төсвийн нийт орлого төлөвлөгөөнөөс 9.0 хувиар буюу 657.2 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн.

3.1.1. Монгол Улсын 2018 оны төсвийн орлогын байдал

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого 2018 оны эхний улирлын байдлаар 1,810.9 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 306.7 тэрбум төгрөг буюу 20.4 хувиар өссөн нь импортын биет хэмжээ болон эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийн ашигт ажиллагаа, борлуулалт, төлбөрийн чадвар дээшилсэн зэргээр эдийн засгийн нөхцөл байдал сайжирч байгааг харуулж байна. Өсөлтөд нөлөөлсөн гол хүчин зүйлсийг авч үзвэл:

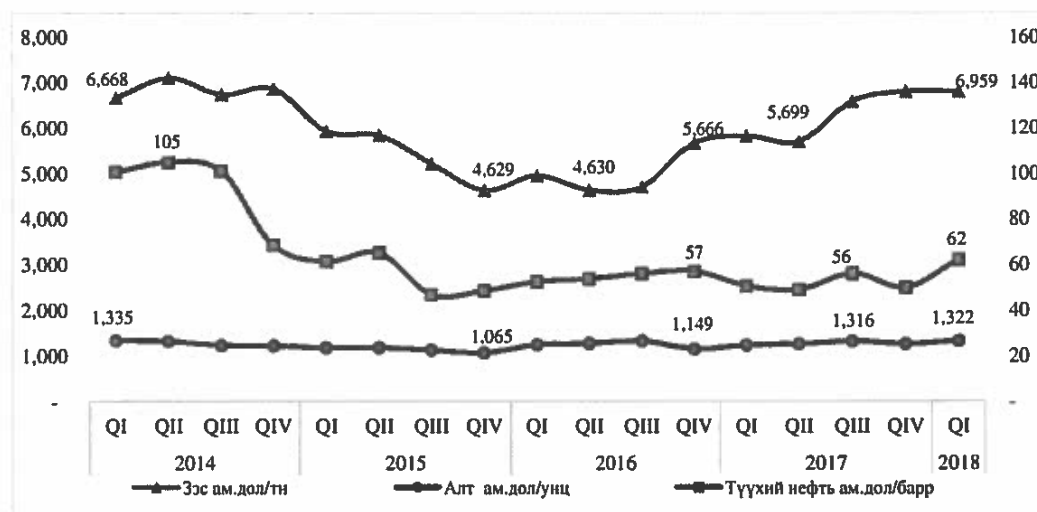
Нэг. Импортын өсөлт

Энэ онд импортын нийт хэмжээг 4,580.0 сая ам доллар байхаар тооцсон бол эхний 3 сарын гүйцэтгэлээр импортын хэмжээ 1,130.5 сая ам.долларт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 45.6 хувиар буюу 354.3 сая ам.доллараар өссөн байна.

Хоёр. Эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт

Энэ онд зэсийн зах зээлийн үнийг тонн тутамд 6,430.0 ам.доллар, тэнцвэржүүлсэн үнийг тонн тутамд 5,106.9 ам.доллар байхаар тооцсон. 2018 оны эхний 3 сарын байдлаар зэсийн үнэ 6,958.8 ам.долларт хүрсэн нь төсвийн орлого давахад голлох нөлөө үзүүлсэн байна.

График № 8. Эрдэс бүтээгдэхүүн, газрын тосны үнийн динамик

3.1.2. Монгол Улсын 2019-2021 оны төсвийн орлогын төсөөлөл

Ирэх 2019-2021 оны төсвийн орлогын төсөөллийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Төсвийн тухай хууль, ОУВС-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”, татварын орчныг шинэчлэх чиглэлээр Засгийн газрын авч хэрэгжүүлэх бодлого, арга хэмжээ болон макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн төсөөлөлд тулгуурлан боловсрууллаа.

Монгол Улсын 2019-2021 оны төсвийн орлогын төсөөлөлд өмнөх жилүүдийн нэгэн адил уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох алт, зэс, нүүрсний

экспортын биет хэмжээ, дэлхийн зах зээл дээрх үнээс өндөр хамааралтай хэвээр байхаар байна.

График № 9. Нэгдсэн төсвийн орлогыг графикаар харуулбал:

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2019 онд 8,888.0 тэрбум, 2020 онд 9,795.5 тэрбум, 2021 онд 10,889.1 тэрбум төгрөгт хүрнэ гэж тооцлоо. Нэгдсэн төсвийн орлогын төсөөллийг хүснэгтээр харуулбал дараах байдалтай байна.

Хүснэгт № 6: Нэгдсэн төсвийн орлого /тэрбум төгрөг/

ОРЛОГЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН АНГИЛАЛ	2017 урьд. гүйц	2018 бат	2019 төс	2020 төс	2021 төс
НИЙТ ОРЛОГО БА ТУСЛАМЖИЙН ДҮН	7,922.5	7,862.9	9,747.0	10,590.3	11,714.4
Тогтворжуулалтын сангийн орлого	325.7	122.8	189.2	96.1	104.6
Ирээдүйн өв сангийн орлого	357.7	508.7	669.8	698.7	720.7
Тэнцвэржүүлсэн нийт орлого ба тусламжийн дүн	7,239.1	7,231.4	8,888.0	9,795.5	10,889.1
ТАТВАРЫН ОРЛОГО	6,302.6	6,268.9	7,890.8	8,765.1	9,796.7
ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	936.5	962.5	997.2	1,030.4	1,092.4

Дээрх хүснэгтээс харахад 2019 оны нийт орлого 2018 оны батлагдсан төсвийн нийт орлогоос 1,884.1 тэрбум төгрөгөөр өсөхөөр байна.

3.1.3. Эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн таамаглал:

Лондонгийн металлын бирж дээр нэг тонн цэвэр зэсийн үнэ 2018 оны 3 дугаар сарын 29-ний өдөр 6,685.0 ам.доллар байна. /Лондонгийн металлын бирж дээр цэвэр зэсийн үнийг графикаар харуулав./

Экспортын гол нэр, төрлийн бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнийн төсөөллийг энэ төрлийн бүтээгдэхүүний үнийн төсөөлөл хийдэг олон улсын банк, санхүүгийн

байгууллагын дунд хугацааны төсөөлөлд үндэслэн тооцсон болно. Цэвэр зэсийн үнийн төсөөллийг тонн тутамд 2019 онд 7,228.0 ам.доллар, 2020 онд 6,876.5 ам.доллар, 2021 онд 6,926.9 ам.доллар байхаар тус тус төсөөлөв. Нэг унц алтны үнийг 2019 онд 1,375 ам.доллар байхаар төсөөлсөн бол экспортын нүүрсний үнийг 53.0-105.0 ам.доллар байхаар тооцлоо.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.3.а-д заасан шаардлагын дагуу зэсийн үнийг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцож, нэг тонн зэсийн тэнцвэржүүлсэн үнэ 2019 онд 6,222.2 ам.доллар байхаар төсөөллөө.

Уул уурхайн бүтээгдэхүүний үнэ, тоо хэмжээний төсөөллийг хүснэгтээр үзүүлбэл дараах байдалтай байна.

Хүснэгт № 7. Экспортын бүтээгдэхүүний хэмжээ

Үзүүлэлтүүд	2017 урьд. гүйц	2018 бат	2019 төс	2020 төс	2021 төс
Экспортын хэмжээ	.1.	.2.	.3.	.4.	.5.
1. Нүүрс, сая тонн	33.4	28.0	34.7	38.8	40.8
2. Зэсийн баяжмал, мян/тн	1,447.2	1,366.0	1,387.2	1,447.2	1,452.2
3. Төмрийн хүдэр, мян/тн	6,257.8	7,500.0	7,513.7	7,521.7	7,680.0
4. Жонш, мян/тн	319.3	280.8	320.5	325.6	328.2
5. Алт, ОТ-оос бусад, тн	17.5	21.0	21.0	21.0	22.0
6. Газрын тос, мян/баррель	7,514.2	8,100.0	8,110.8	8,160.8	8,260.8
Үнэ					
1. Нүүрс, ам.доллар/тн					
Боловсруулаагүй	66.9	50.0	53.0	53.0	53.0
Коксжих чанаргүй					
Баяжуулсан коксжих	140.6	100.0	105.0	105.0	105.0
2. Зэс, ам.доллар/тн					
Зах зээлийн үнэ	6,162.3	6,430.0	7,228.0	6,876.5	6,926.9
Тэнцвэржүүлсэн үнэ	4,599.4	5,106.9	6,222.2	6,278.6	6,342.8
3. Төмрийн хүдэр, ам.доллар/тн	54.3	57.0	66.0	57.0	57.0
4. Жонш, ам.доллар/тн	299.4	276.7	280.0	280.0	280.0
5. Алт, ам.доллар/унци	1,257.2	1,291.0	1,375.0	1,353.0	1,340.0
6. Газрын тос, ам.доллар/баррел	49.8	50.0	52.0	53.0	54.0

3.2. ТӨСВИЙН ЗАРЛАГЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ТӨСӨӨЛӨЛ

3.2.1. Монгол Улсын 2017 оны нэгдсэн төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэл

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 9,494.3 тэрбум төгрөг төлөвлөгдсөнөөс 8,981.0 тэрбум төгрөгийн буюу 94.6 хувийн, улсын төсвийн зарлага 7,420.6 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөгдсөнөөс 7,098.0 тэрбум төгрөгийн буюу 95.7 хувийн гүйцэтгэлтэй гарсан байна.

Хүснэгт № 8. Нэгдсэн төсвийн 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэл /тэрбум төгрөг/

ТӨСВИЙН ТӨРӨЛ	ӨО-ны мөн үе	Жилийн төлөв.	Гүйц	Гүйц %
	.1.	.2.	.3.	.3/2.
Нэгдсэн төсөв	9,495.3	9,494.3	8,981.0	94.59%

Улсын төсөв	7,394.2	7,420.6	7,098.0	95.65%
Орон нутгийн төсөв	2,330.4	2,623.3	2,438.9	92.97%
Хүний хөгжил сан	278.6	0.0	0.0	0.00%
Нийгмийн даатгалын сан	1,720.3	1,907.5	1,891.8	99.18%

2017 онд нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 8,981.0 тэрбум төгрөг буюу 94.6 хувийн гүйцэтгэлтэй гарсан байна.

Хүснэгт № 9. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын 2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэл (тэрбум төгрөг)

Үзүүлэлт	ӨО-ы мөн үс	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	
	.1.	.2.	.3.	.4=3/2.
НИЙТ ЗАРЛАГА, ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	9,495.3	9,494.3	8,981.0	94.59%
1. Урсгал зардал	6,613.8	7,234.4	7,005.5	96.84%
2. Хөрөнгийн зардал	2,360.2	1,905.1	1,646.0	86.40%
3. Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	521.3	354.8	329.4	92.84%

Хүснэгт № 10. 2017 оны Монгол улсын нэгдсэн төсвийн зарлагын урьдчилсан гүйцэтгэл, томсгосон ангиллаар /тэрбум төгрөг/

Төсвийн төрөл	Нийт зарлага ба цэвэр зээл	Цалин хөлс, НДШ	Урсгал зардал			Хөрөнгө оруулалт	Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл
			БҮ-ний бусад	Зээлийн хүү	Татаас, шилж		
Нэгдсэн төсөв	9,494.3	1,938.4	1,336.7	1,155.9	261.1	1,646.0	329.4
Улсын төсөв	7,098.0	1,055.2	809.9	1,155.9	2,461.5	1,311.6	303.8
Орон нутгийн төсөв	2,438.9	866.5	523.3	0.0	689.1	334.4	25.6
НДСангийн төсөв	1,891.8	16.7	3.5	0.0	1,871.7	0.0	0.0

Орон нутгийн төсвийн урсгал зардал 2,078.9 тэрбум төгрөгт хүрч 98.0 хувийн гүйцэтгэлтэй, Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага 1,891.8 тэрбум төгрөгт хүрч 99.2 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

3.2.2. Төсвийн зарлагын шинэчлэлийн чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх онцлог арга хэмжээ

1. Орон нутгийн төсвийн онцлог, хэрэгцээнд тохирсон татаас шилжүүлгийн механизмыг нэвтрүүлэх, хуваарилалтын тэгш байдлыг хангах, өмчийн хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.

Орон нутгийн төсөвт тулгамдаж байгаа төсвийн тэгш бус хуваарилалтын асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна. Үүний тулд тухайн орон нутгийн алслалт, хүн ам, малын тоо толгой, газар нутгийн хэмжээ, газарзүйн онцлог, дэд бүтцийн хөгжил, тухайн бүс нутаг дахь бараа үйлчилгээний зах зээлийн үнэ ханш зэрэг орон нутгийн онцлог, хэрэгцээнд тохирсон байдлаар төсвийг хуваарилах аргачлалыг 2019 оны төсвийн жилээс нэвтрүүлэхээр төлөвлөж байна.

Сургуулийн өмнөх боловсрол, ерөнхий боловсрол, анхан шатны эрүүл мэндийн үйлчилгээ, соёл, биеийн тамир, хүүхэд хамгааллын үйлчилгээ болон газрын харилцаа гэсэн 7 чиг үүргийг улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгож тусгай зориулалтын шилжүүлэг хэлбэрээр хувьсах болон тогтмол зардлыг бүрэн санхүүжүүлж байна.

Эдгээр чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч байгууллагын үйл ажиллагааны зардал нь харилцан адилгүй хуваарилагдсан байхын зэрэгцээ барилга байгууламжийн ашиглалт, хамгаалалт суларч өмч эзэнгүйдэхэд хүрч байгаа нь ирээдүйд их засвар болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг нэмэгдүүлэх үр дагавартай байна.

Иймд орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй сургууль, цэцэрлэг, сумын эмнэлэг зэрэг тусгай зориулалтын шилжүүлэлтийн байгууллагын байр ашиглалтын зардал /цахилгаан, дулаан, цэвэр бохир ус, түрээс, урсгал засвар/-ыг орон нутаг хариуцдаг тогтолцоог бий болгож шаардагдах зардлыг орон нутгийн төсөвт шилжүүлнэ. Өмчийн эзэн нь өмчийнхөө ашиглалтыг бүрэн хариуцдаг тогтолцоонд шилжсэнээр өмчийн ашиглалт, хамгаалалт сайжрах, өр авлага үүсгэхгүй ашиглах давуу талтай.

Харин тусгай зориулалтын шилжүүлгийн дээрх байгууллагын үйл ажиллагааны бусад урсгал зардлыг нэгдсэн нэг нормативаар тооцож санхүүжүүлнэ. Тухайн сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэгт хэдий хэмжээний төсөв хуваарилагдсаныг бусад ижил байгууллагатай харьцуулан мэдэх боломжийг иргэдэд цахим хэлбэрээр олгоно.

2. Эрүүл мэндийн даатгалыг төр хувийн хэвшлийн эмнэлгүүдэд ялгаваргүйгээр олгож өрсөлдөөнийг дэмжинэ.

Статистик үзүүлэлтээр эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдалт нэмэгдэхийн зэрэгцээ амбулаторийн үзлэг, өндөр өртөгтэй мэс заслын үйлчилгээ болон элэгний вирусийн оношилгоо, хөнгөлөлттэй эмийн үйлчилгээний хамрагдалт нэмэгдэж байна.

Амбулаторийн тусламж үйлчилгээ, оношилгоо, шинжилгээнд улсын хэмжээнд давхардсан тоогоор жилд дунжаар 3.6 сая хүн хамрагдаж байна. Амбулаторийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэх боломжтой, шаардлага хангасан хувийн эмнэлгүүдийн хүчин чадлыг тооцож үзэхэд 1.3 сая хүнийг хамруулах боломжтой байна. Иймд амбулаторийн үйлчилгээ, оношилгоо шинжилгээг зөвхөн улсын эмнэлгүүдэд бус хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж төлбөрийг нь эрүүл мэндийн даатгалаас санхүүжүүлснээр эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үйлчилгээний ачааллыг бууруулах ач холбогдолтой.

3. Төрийн албан хаагчдын цахим бүртгэлийг нэгтгэж орон тоо, цалингийн зардлын хяналтыг сайжруулна.

Төсөвт байгууллагууд хэдийгээр цалингийн сандаа багтааж байгаа боловч орон тоог тогтоосон хязгаараас нэмэгдүүлэх нийтлэг зөрчил гаргаж байна. Төрийн албан хаагчийн орон тооны бодит бус мэдээлэл нь цалин хөлс болон бараа үйлчилгээний бусад зардлын төлөвлөлт бодитой бус болоход голлон нөлөөлж, төсвийн сахилга батыг алдагдуулж байна.

Тиймээс төрийн албаны хүний нөөц, шилжилт хөдөлгөөн, цалин хөлсийг цахим систем ашиглан бүртгэнэ. Ингэснээр төрийн байгууллагын нийт орон тоо, цалингийн зардлын төлөвлөлт, зарцуулалтыг бүрэн хяналтад оруулж төсвийн үргүй зардлыг бууруулах зорилт тавьж байна.

Төрийн албаны зөвлөл нь төрийн албан хаагчийн цахим бүртгэлийн системийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байгаа ба одоогоор туршилтын шатанд байна. Энэхүү системд бүртгэгдсэн төрийн албан хаагчийн харьяалах байгууллага, газар зүйн байршил, статус,

цалингийн шатлал, ангилал зэрэглэл, үндсэн цалин зэрэг суурь мэдээллийг төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн системд холбох байдлаар нэмэлт хөгжүүлэлт хийх шаардлагатай байна.

4. Эрүүл мэндийн даатгалын цахим систем нэвтрүүлнэ.

Даатгуулагчид үзүүлсэн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ болон эмийн үнийн хөнгөлөлтийг үйлчилгээ үзүүлсэн байгууллагаас ирсэн баримтад үндэслэн санхүүжүүлж байгаа механизм нь хяналт сул байгаагаас Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн зардлыг үр ашиггүй зарцуулах нөхцөлийг бий болгож байна. Иймд Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн зарцуулалтын үр ашиг, хяналтыг сайжруулах зорилгоор байгууллагаас ирсэн мэдээллийг иргэдээс ирсэн мэдээлэлтэй тулгалт хийх замаар сангийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, даатгуулагчид үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, эмийн үнийн хөнгөлөлтийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх боломж бий болно.

Эрүүл мэндийн даатгалд цахим системд төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага, эмийн сан, рашаан сувиллыг 2018-2019 онд үе шаттайгаар холбож дуусгах зорилт тавьж байна. Даатгуулагч зөвхөн өөрийн регистрийн дугаарыг ашиглан 1/эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ авахад харьяалал харгалзахгүй үйлчлүүлэх, 2/эмнэлгийн шатлал хооронд цахимаар шилжих, 3/системд бүртгэгдэж баталгаажсан цахим жороор эмийн сангаас хөнгөлөлттэй эм авах 4/ өөрийн болон гэр бүлийн гишүүдийн даатгалын багцыг хянах боломжтой болно.

5. Нийгмийн халамжийн шилжүүлгийн үр ашгийг сайжруулна.

Нийгмийн халамжийн бодлогын хүрээнд нийгмийн халамжийн олон тусдаа хөтөлбөрүүдийг нэгтгэх, давхцалыг арилгах, хамрагдах шалгуур үзүүлэлтийг нарийвчлан тогтоох зэргээр оновчтой, зорилтот түвшинд олгодог байх чиглэлээр судалгаа, тооцоолол аргачлалыг боловсронгуй болгохоор ажиллаж байна. Ингэхдээ халамжийн тэтгэмж, хөнгөлөлт үйлчилгээний хүртээмжийг одоогийн хүрсэн түвшнээс бууруулахгүй байх, нэн тэргүүнд шаардлагатай хэсэгт буюу зорилтод бүлэгт түлхүү чиглүүлэх бодлого баримтална.

Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж, хөнгөлөлт үйлчилгээнд жилд зарцуулж байгаа нийт хөрөнгийн 42 хувийг орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлж байна. Халамжийн сангийн зардал нь орон нутгийн нийт зардалд хамгийн өндөр дүнг эзэлж улмаар орон нутгийн төсвийн орлогын бүрдэлтэй уялдуулан оны эхний хагас жилд тэтгэвэр, тэтгэмжийн зардлыг санхүүжүүлэхэд орон нутагт хүндрэл учруулж байна.

Түүнчлэн халамжийн зардалд зориулан улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгосон санхүүгийн дэмжлэгийг бусад зориулалт, арга хэмжээнд шилжүүлэн санхүүжүүлж, төсвийн сахилга батыг алдагдуулах тохиолдлууд цөөнгүй гарч байна.

Иймд байнгын давтамжтай нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж, хөнгөлөлт, үйлчилгээг улсын төсвөөс шууд санхүүжүүлж харин олон нийтийн оролцоо, зарим онцгой нөхцөлийн буюу орон нутгийн засаг захиргаа өөрсдөө халамж хүртэгчээ сонгон хэрэгжүүлдэг халамжийн үйлчилгээг орон нутаг өөрсдөө санхүүжүүлэх замаар дээрх асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой юм. Ингэснээр төсвийн сахилга бат,

хуваарилалтын үр ашиг сайжирч, иргэд халамжийн үйлчилгээг цаг тухай бүр нь хүндрэл, чирэгдэлгүйгээр авах ач холбогдолтой юм.

6. Улсын мал эмнэлгийн тогтолцоог сайжруулж хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.

Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль болон Малын генетик нөөцийн тухай хууль 2018 оны 6 дугаар сараас хэрэгжиж эхлэхтэй холбогдуулан хуулийн хэрэгжилтийг хангах, мал эмнэлгийн тогтолцоог шинэчилнэ. Улсын мал эмнэлгийн тогтолцоог сайжруулснаар мал эмнэлгийн үйлчилгээг хурдан шуурхай үзүүлэх, эрүүл мал аж ахуйг хөгжүүлж махны экспортыг нэмэгдүүлэх боломж бүрдэнэ.

3.2.3. Шинээр батлагдсан хуулиудын дунд хугацааны нөлөөлөл

Улсын Их Хурлаас 2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдөр баталсан Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийг 2019 оны 1 сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжиж эхлэхтэй холбоотой зардлыг төсвийн хүрээний мэдэгдэлд тусгалаа.

3.2.4. Дунд хугацааны нэгдсэн төсвийн зарлагын төсөөлөл

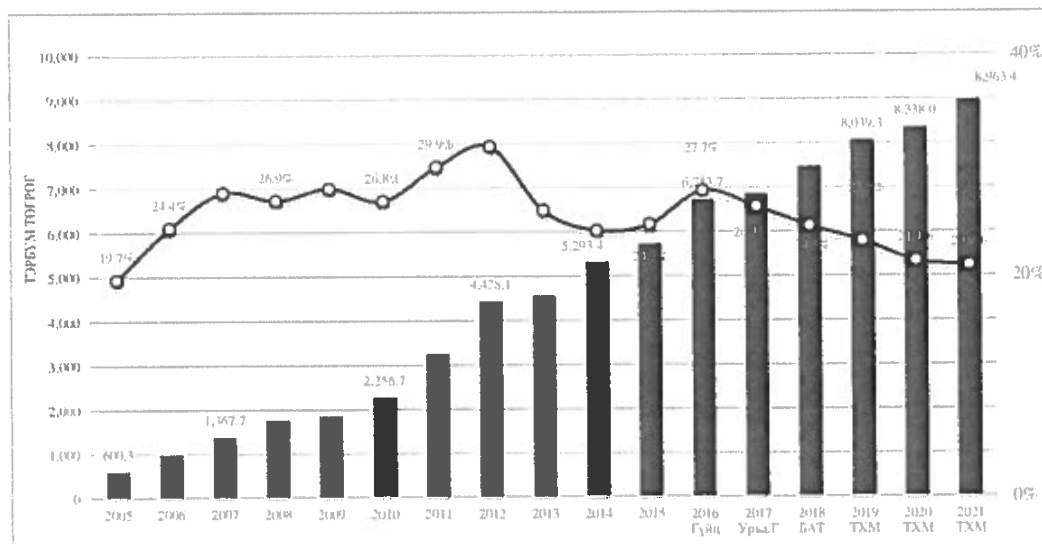
Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн орлогын төсөөлөлд үндэслэн төсвийн тэнцлийн зорилтот түвшинг харгалзан нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 2019 онд 10,993.8 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ний 31.7 хувь, 2020 онд 11,475.6 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ний 29.4 хувь, 2021 онд 11,945.5 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ний 27.9 хувьд хүрэхээр тооцож төсөөллөө.

Хүснэгт № 11. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага, эдийн засгийн томсгосон ангиллаар (тэрб.төг)

	2017	2018	2019	2020	2021
	У.Г	Бат	ТХМ	ТХМ	ТХМ
НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	8,981.0	9,651.5	10,993.8	11,475.6	11,945.5
1 УРСГАЛ ЗАРДАЛ	7,005.	7,456.0	8,039.3	8,338.0	8,963.4
Үүнээс: Зээлийн хүүгийн зардал	1,156.0	1,150.7	865.6	783.0	755.4
2 ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	1,646.0	1,929.0	2,890.1	2,870.6	2,710.5
3 ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	329.4	267.0	64.5	267.0	271.6

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд урсгал зардлын дээд хязгаарыг 2019 онд 8,039.3 тэрбум төгрөг, 2020-2021 онд 8,338.0-8,963.4 тэрбум төгрөг байхаар төсөөлөх, ингэснээр урсгал зардлын ДНБ-д эзлэх хувь хэмжээтэй харьцуулж тооцвол 2019 онд 23.2 хувь, 2020 онд 21.4 хувь, 2021 онд 20.9 хувьд хүрч буурах чиг хандлагатай байхаар тооцлоо.

График № 10. Нэгдсэн төсвийн урсгал зардал (тэрбум төг ба ДНБ-д эзлэх хувиар)

3.3. ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЗАРДАЛ

3.3.1 Монгол Улсын 2017 оны төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл

Монгол Улсын 2017 оны Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 373 төсөл арга хэмжээний 602.1 тэрбум төгрөг, концессын гэрээгээр хэрэгжүүлсэн 15 төсөл, арга хэмжээний 177.7 тэрбум төгрөг нийт 779.8 тэрбум төгрөг батлагдсанаас 715.7 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт хийгдэж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт 91.8 хувийн гүйцэтгэлтэй гарсан.

Хүснэгт № 12. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэлийг өмнөх онуудтай харьцуулбал:

№	Он	Батлагдсан санхүүжилт /тэрбум төгрөг/	Гүйцэтгэлийн хувь
1	2013	1,174.3	67.2
2	2014	1,179.5	82.8
3	2015	357.9	69.0
4	2016	1,047.3	93.2
5	2017	779.8	91.8
Нийт дүн		4,538.7	86.8 /5 жилийн дундаж/

3.3.2. Хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр дунд хугацаанд баримтлах зарчим

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын хувьд 2019-2021 онд дараах шинэчлэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөвөө.

1. Салбарын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх ажлын хүрээнд дараах томоохон төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 1.2. “Боловсролын үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй болгох”, “Хүүхэд бүр цэцэрлэгт” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, анги дүүргэлт хэт өндөр сургууль, цэцэрлэгийн ачааллыг бууруулж, 3 ээлжтэй сургуулийг 2 ээлжид бүрэн шилжүүлнэ.
 - 1.3. Эмнэлгийн үйлчилгээг иргэдэд ойртуулах, хүртээмжтэй, шуурхай болгох, эмчилгээ үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах хүрээнд эрүүл мэндийн салбарын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
 - 1.4. Төв цэвэрлэх байгууламжийг үе шаттай шинэчлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
 - 1.5. Улаанбаатар хотын шинэ нисэх буудлыг ашиглалтад оруулна.
- 2. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг сайжруулах бодлогын арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.**
- 2.1. Хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг үнэлэх, сонгон шалгаруулах аргачлал боловсруулж урсгал зардалд нөлөөлөх нөлөөлөл болон барилга байгууламжийн насжилтыг уртасгах, шинэ хөрөнгө оруулалтыг бууруулах зорилгоор их засварын зардлын зохистой түвшин тооцоолдог болно.
 - 2.2. Эдийн засгийн үр ашиг бүхий томоохон төслүүдийг концессын “Барих-Ашиглах-Шилжүүлэх” төрлөөр хэрэгжүүлэхийг дэмжиж, “Барих-шилжүүлэх” төрлөөр гэрээ байгуулсан боловч гэрээ хүчин төгөлдөр болоогүй, гүйцэтгэл хангалтгүй төслүүдийн гэрээг аудитын дүгнэлтэд үндэслэн цаашид санхүүжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ.

3.3.3. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд 2018-2022 онд хийгдэх хөрөнгө оруулалт, төсөл, арга хэмжээний эргэн төлөлт

Монгол Улсын 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд Төрийн өмчийн концессын жагсаалтад тусгагдсан “Барих-Шилжүүлэх” концессын 9 төсөл, арга хэмжээний эргэн төлөлтөд нийт 128.2 тэрбум төгрөгийг тусгалаа. Эдгээр 9 төсөл, арга хэмжээнээс шилжих 4, шинээр 5 төсөл, арга хэмжээ тусгасан. Үүнд зөвхөн аудит хийж, дүгнэлт гарсан болон барилга угсралтын ажил бүрэн дууссан төсөл, арга хэмжээнүүдийн концессын гэрээний дагуу эргэн төлөлтийг санхүүжүүлэх зарчмыг баримталсан. Концессын “Барих-Шилжүүлэх” төрлөөр хэрэгжүүлж буй төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийн эргэн төлөлт ирэх онуудад дараах байдлаар төлөгдөхөөр байна.

Хүснэгт № 13. Концессын төслийн эргэн төлөлтийн хуваарь /гэрээнд туссан байдал, хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр/

Эргэн төлөлт /сая төгрөг/	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он	2022 он
Хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр	82,884.4	128,145.3	572,708.10	425,537.90	175,645.4
Гэрээний санхүүжилтийн хуваарийн дагуу	359,226.9	190,146.9	492,984.9	348,732.8	175,645.4

4. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, БАРИМТЛАХ СТРАТЕГИ

4.1.Засгийн газрын өрийн өнөөгийн байдал

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн нэг дүгээр бүлгийн 4.1.8 дахь заалтад “Засгийн газрын өр” гэж өрийн хэрэгслээр үүсгэж, Монгол Улсын Засгийн газар, аймаг нийслэлээс бусдын өмнө хүлээсэн төлбөрийн үүргийг, хууль болон гэрээнд заасны дагуу гаргасан Засгийн газрын өрийн баталгааны дүнг гэж тус тус заасан бөгөөд Өрийн удирдлагын тухай хуулийн хоёрдугаар бүлгийн 9.1.4 дэх заалтын дагуу Сангийн яам нь “Засгийн газрын өр”-ийн үлдэгдлийн улирал тутам тооцон гаргаж, олон нийтэд мэдээлж байна.

“Засгийн газрын өр”-ийн үлдэгдэл 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 14,424.7 тэрбум төгрөг, өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийг ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 52.4 хувьтай тэнцэж байсан бол 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 22,751.6 тэрбум төгрөг, өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн “Засгийн газрын өр”-ийн үлдэгдлийг хүлээгдэж буй ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 74.4 хувьтай тэнцэж байна.

Хүснэгт № 14. Засгийн газрын өрийн бүтэц, өрийн хэрэгслээр (тэрбум төгрөг)

ӨРИЙН БҮТЭЦ, ӨРИЙН ХЭРЭГСЭЛ	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31
I. Засгийн газрын дотоод өр	3,800.0	6,464.9	4,230.1
1.1 Үнэт цаас	3,333.2	5,488.8	3,461.9
1.2 Өрийн бичиг/вексель	164.3	307.2	0.0
1.3 Концесс	261.0	668.9	768.2
1.4 Татварын урьдчилгаа	41.4	0.0	0.0
II. Засгийн газрын гадаад өр	7,881.2	12,363.8	16,857.8
2.1 Үнэт цаас	3,315.8	5,380.5	7,701.6
2.2 Зээл	4,565.4	6,983.3	9,156.2
III. Засгийн газрын өрийн баталгаа	2,743.5	3,451.5	1,663.7
3.1 Засгийн газрын өрийн баталгаа	2,743.5	3,451.5	1,663.7
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН НИЙТ ӨР (I+II+III)	14,424.7	22,280.1	22,751.6
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР (ӨҮЦ)	12,124.2	18,861.0	20,212.1
Хуулиар тогтоосон өрийн хязгаар	58.3%	88.0%	85.0%
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ	52.4%	78.8%	74.4%

4.2.Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны төсөөлөл, баримтлах бодлогын талаар

Улсын Их Хурлын 2016 оны 9 дүгээр сарын 9-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулан өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн ДНБ-д харьцуулсан харьцааг 2016 оны төсвийн жилд 88.0 хувиас, 2017 оны төсвийн жилд 85.0 хувиас, 2018 оны төсвийн жилд 80.0 хувиас, 2019 оны төсвийн жилд 75.0 хувиас, 2020 оны төсвийн жилд 70.0 хувиас, 2021 оны төсвийн жилээс эхлэн 60.0 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байхаар хуульчилсан. Засгийн газрын өрийн тухай төсвийн тусгай шаардлагын 2018 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл, 2019-2021 оны төсөөлөл дараах байдалтай байна.

Хүснэгт № 15. “Засгийн газрын өр”-ийн дунд хугацааны төсөөлөл

ӨРИЙН БҮТЭЦ, ӨРИЙН ХЭРЭГСЭЛ	2018 ХБГ	2019	2020	2021
I. Засгийн газрын дотоод өр	3,222.7	2,880.0	2,342.1	1,785.9
II. Засгийн газрын гадаад өр	17,925.8	18,824.0	19,044.9	18,505.5
III. Засгийн газрын өрийн баталгаа	1,494.2	1,218.7	1,014.7	1,056.0
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН НИЙТ ӨР (I+II+III)	22,642.7	22,922.7	22,401.7	21,347.4
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР (ӨҮЦ)	19,406.0	19,210.2	18,678.4	17,529.4
Хуулиар тогтоосон өрийн хязгаар	80.0%	75.0%	70.0%	60.0%
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ	63.4%	55.3%	47.8%	41.0%

Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны төсөөлөлд барих-шилжүүлэх төрлийн концессын гэрээ, өрийн баталгаа зэрэг өр төлбөрийг шинээр үүсгэхгүй байхаар тооцоолсон бөгөөд төсвийн алдагдлыг бууруулж, урт хугацаатай хүү багатай эх үүсвэрийг ашигласнаар Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны гаргалтыг багасгаж, улсын төсөвт үүсээд буй хүүгийн төлбөрийн дарамтыг бууруулахаар тооцсон. Тооцооллын дагуу Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдлийг тухай жилийн нэрлэсэн ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 2018 онд 63.4 хувь, 2019 онд 55.3 хувь, 2020 онд 47.8 хувь, 2021 онд 41.0 хувь тус тус хүрэхээр байгаа нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан Засгийн газрын өрийн тухай төсвийн тусгай шаардлагыг хангахаар байна.

Засгийн газрын зээллэгийн хүү, гэрээнд заасан шимтгэл хураамжийн төлбөрт 2018 онд 1,150.7 тэрбум төгрөгийн хүүгийн зардлыг төлөхөөр тусгагдсан бол өмнөх жилүүдэд гаргасан өндөр хүүтэй гадаад болон дотоод зээллэгийн хэмжээг бууруулах, төрийн сангийн мөнгөн хөрөнгийн удирдлагыг сайжруулах замаар дотоодын өндөр хүүтэй үнэт цаасны гаргалтыг багасгах зэрэг арга хэмжээний үр дүнд 2019 онд 865.6 тэрбум төгрөг, 2020 онд 783.0 тэрбум төгрөг, 2021 онд 755.4 тэрбум төгрөг болгон бууруулахаар төлөвлөөд байна.

Дунд хугацааны өрийн эрсдлийн үзүүлэлтүүдийг ОУВС-гаас гишүүн орнуудад санал болгодог “Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээ” (Debt sustainability analysis – DSA)-ний “Зах зээлд гарцтай улс орон” (Market Access Countries - MAC)-д зориулагдсан аргачлалын дагуу Монгол Улсын 2019 оны төсөв, 2020-2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд суурилан шинжилж үзэхэд Улсын секторын өрийн ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 2020 оноос, Улсын секторын санхүүжилтийн хэрэгцээг ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 2019 оноос эхлэн суурь төсөөллөөр шалгуур үзүүлэлтийг хангаж өрийн өндөр эрсдэлтэй түвшнээс дундаж-бага эрсдэлтэй түвшинд хүрэхээр байна.

Хүснэгт № 16. MAC-DSA-ийн шинжилгээний үр дүн (HEATMAP)

№	Үзүүлэлт	Шок-ийн төсөөлөл	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Улсын секторын өр/ДНБ	Суурь төсөөлөл	77.8	74.8	69.8	63.7	56.7	50.8
		Төсвийн үндсэн тэнцлийн шок	77.8	77.1	74.2	67.9	60.5	54.4
		Бодит ДНБ-ний шок	77.8	82.9	86.5	83.3	74.7	67.6
		Хүүгийн түвшний шок	77.8	75.7	71.5	66.0	59.3	53.8
		Валютын шок	77.8	78.8	74.2	67.8	60.4	54.2
		Болзошгүй өр төлбөрийн шок	77.8	91.0	91.5	84.1	75.3	68.1
2	Улсын секторын санхүүжилтийн хэрэгцээ / ДНБ	Суурь төсөөлөл	17.0	11.3	8.0	9.2	11.6	11.2
		Төсвийн үндсэн тэнцлийн шок	17.0	13.6	10.9	10.7	12.3	11.6
		Бодит ДНБ-ний шок	17.0	14.8	13.5	16.8	16.1	14.5
		Хүүгийн түвшний шок	17.0	11.4	8.4	9.9	12.6	12.3
		Валютын шок	17.0	12.1	8.9	10.0	12.4	12.0
		Болзошгүй өр төлбөрийн шок	17.0	22.8	12.5	12.7	14.7	14.0
3	Өрийн эмзэг байдлын үзүүлэлтүүд	Гадаад зах зээлийн мэдрэхүй						
		Гадаад санхүүжилтийн хэрэгцээний шаардлага						
		Нийт өрд эзлэх богино хугацаат өрийн өөрчлөлт				-	-	-
		Нийт өрд эзлэх гадаад өр	88.8	93.1	94.1	95.0	94.4	93.8
		Нийт өрд эзлэх гадаад валютаарх өр	88.8	93.1	94.1	95.0	94.4	93.8

Засгийн газрын өрийн хэмжээ, санхүүжилтийн хэрэгцээ ирэх онуудад тогтвортой түвшинд хүрэхээр тооцоологдож байгаа боловч өрийн эмзэг байдлын үзүүлэлтийн хувьд шалгуур үзүүлэлтийг хангахааргүй байгаа бөгөөд гадаад санхүүжилтийг ихээр ашигласнаар гадаад валютаарх өр, гадаад өрийн хэмжээ нь өрийн эмзэг байдлыг нэмэгдүүлж, өрийн зохистой бүтцийг алдагдуулж байна.

Шигтгээ 1

DSA-MAC нь эрсдэлд суурилсан аргачлал бөгөөд тодорхой шалгуур (Улсын секторын өр/ДНБ > 50%) хангагдсан тохиолдолд тухайн улсыг “Сайтар шинжлэх” шаардлагатай орны ангилалд багтаан илүү нарийвчилсан шинжилгээг хийдэг. Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээний гол үр дүнг Засгийн газрын өр/ДНБ-ний харьцаа, Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээ/ ДНБ-ний харьцааг улаан буюу өндөр эрсдэлтэй, шар буюу дундаж эрсдэлтэй, ногоон буюу бага эрсдэлтэй гэж дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

Эрсдэлийн нэгдсэн дүрсэлэл		
	Суурь шинжилгээний үр дүн босго утгаас хэтэрсэн	Стресс тестийн үр дүн босго утгаас хэтэрсэн
Өндөр эрсдэлтэй	Тийм	Тийм
Дундаж эрсдэлтэй	Үгүй	Тийм
Бага эрсдэлтэй	Үгүй	Үгүй

¹ Суурь төсөөллийн хүрээнд улсын секторын өр/ДНБ-ий харьцаа. Суурь шинжилгээгээр Өр/ДНБ харьцаа > 70% болсон тохиолдолд улаан өнгөтэй байна.

² Суурь төсөөллийн хүрээнд санхүүжилтийн нийт хэрэгцээ/ДНБ харьцаа. Суурь шинжилгээгээр Санхүүжилтийн хэрэгцээ/ДНБ харьцаа > 15% болсон тохиолдолд улаан өнгөтэй байна.

³ Өрийн эмзэг байдлын үзүүлэлтүүд нь анхааруулах дээд доод түвшинтэй ба дээд түвшингээс хэтэрсэн тохиолдолд улаан, дээд болон доод түвшний хооронд бол шар өнгөтэй, доод түвшнээс доош утгатай бол ногоон өнгөтэй байна.

Засгийн газраас дунд хугацаанд өрийн удирдлагын чиглэлээр дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр үлдэгдлийг дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд харьцуулсан харьцааг үе шаттайгаар бууруулахаар төлөвлөж байна.

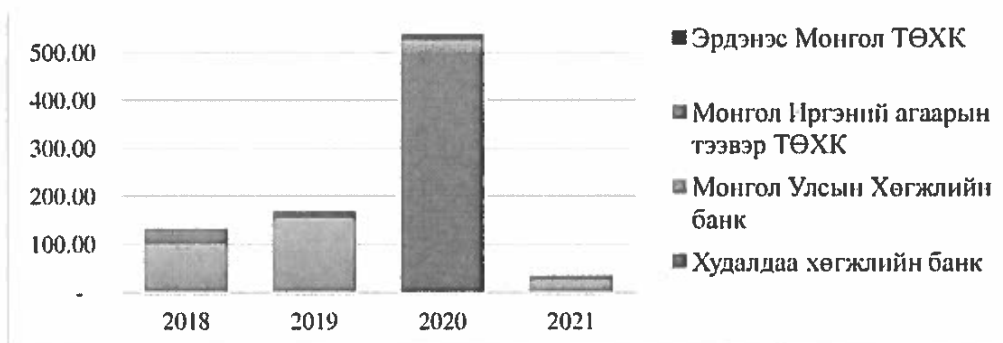
Үүнд:

- Олон Улсын Валютын Сантай хамтарч хэрэгжүүлэх Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөрийн хүрээнд бусад гадаад орон, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй төслийн болон хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэрийг түлхүү авч ашиглах, тэрхүү хэмжээгээр төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх;
- Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны төлбөрийг хугацаанд нь гүйцэтгэж чадахгүй болох, гадаад валютын нөөц багассанаас үүдэн төгрөгийн ханшийн огцом унах зэрэг эрсдэлүүдээс сэргийлэн Засгийн газрын гадаад үнэт цаасыг эргэн төлөгдөх хугацаанаас өмнө дахин санхүүжүүлэх;
- Хөрөнгө оруулагч нарт тогтмол мэдээлэл хүргэж, хоорондын харилцааг идэвхжүүлэх замаар шинээр хийх зээллэгийн хүүгийн түвшинг бууруулан, тогтвортой түвшинд барих, хөрөнгө оруулагчдын талаар мэдээллийн санг бүрдүүлэх;
- Зээлжих зэрэглэл тогтоогч байгууллагуудыг мэдээллээр тогтмол хангаж, нягт хамтран ажиллах.
- Барих-шилжүүлэх концессын гэрээ, вексель, Засгийн газрын баталгаа зэрэг улсын төсөвт дарамт учруулж болзошгүй өрийн хэрэгслүүдийг шинээр үүсгэхгүй байж төсвийн сахилга батыг сайжруулах.

4.3.Болзошгүй өр төлбөр

Засгийн газрын баталгаа нь баталгаа гаргуулагч зээллэгийн төлбөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй болсон тохиолдолд төлбөрийг баталгаа гаргуулагчийн өмнөөс төлж барагдуулахаар Засгийн газрын хүлээсэн үүрэг бөгөөд улсын төсөвт учирч болзошгүй өр төлбөрт хамаарна.

График № 11. Засгийн газрын баталгааны үндсэн төлбөрийн хуваарь (баталгаа гаргуулагчаар, сая ам.доллар)

Засгийн газрын гаргасан баталгааны хүрээнд Монгол Улсын Хөгжлийн банкны 580.0 сая ам.долларын евро бондын төлбөрийг баталгааны үүргийн дагуу Засгийн газар төлж барагдуулсан бөгөөд бусад Засгийн газрын баталгаат зээллэгүүдийн төлбөрийг Монгол Улсын Хөгжлийн банк, МИАТ ТӨХК, Худалдаа хөгжлийн банк зэрэг үндсэн зээлдэгчид эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу хэвийн гүйцэтгэж байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын гаргасан баталгаат зээллэгээс дунд хугацаанд Монгол Улсын Хөгжлийн банкны Кредит Свисс банкнаас авсан 300.0 сая ам.долларын зээлийн үлдэгдэл 205.2 сая ам.доллар 2018-2019 онд, БНХАУ-ын Хөгжлийн банкнаас авсан 162.0 сая ам.долларын зээлийн үлдэгдэл 135.0 сая ам.доллар 2018-2022 онд, Худалдаа хөгжлийн банкны олон улсын зах зээлд гаргасан 500.0 сая ам.долларын евро бонд 2020 онд тус тус төлөгдөнө.

Засгийн газрын өрийн баталгаа тус бүрээр авч үзвэл:

1. Самурай бонд - Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуулийн 7.1.4, 14.1, 16.2, 22.1.4, Монгол Улсын Төсвийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1, Монгол Улсын 2014 оны төсвийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2013 оны 417 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Хөгжлийн банкны 30.0 тэрбум иентэй тэнцэх хэмжээний “Самурай” үнэт цаасыг 10 жил хүртэлх хугацаатай бондыг Япон улсын зах зээл дээр Япон улсын хамтын ажиллагааны банкны баталгаатайгаар (JBIC) жилийн 1.52 хувийн хүүтэйгээр арилжаалсан бөгөөд үндсэн төлбөр 2023 онд төлөгдөнө.

2. БНХАУ-ын Хөгжлийн банкны зээл - БНХАУ-ын Хөгжлийн банк, Монгол Улсын Хөгжлийн банк хооронд 2013 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр байгуулсан Хамтын ажиллагааны санамж бичгийн хүрээнд хоёр банкны хамтын ажиллагааг эрчимжүүлэх, БНХАУ-ын оролцоотой хэрэгжиж буй төслүүдийг санхүүжүүлэхэд хамтран ажиллах зорилготойгоор Засгийн газрын 2014 оны 116 дугаар тогтоолын дагуу БНХАУ-ын Хөгжлийн банкнаас авах 162.0 сая ам.долларын зээлийн гэрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын баталгаа гаргасан. Зээлийн хугацаа 8 жил, зээлийн үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлтөөс чөлөөлөх хугацаа 3 жил бөгөөд 2017-2022 онуудад төлөгдөх хуваарьтай.

3. Кредит свисс банкны зээл - Засгийн газрын 2014 оны 117 дугаар тогтоолын дагуу Хөгжлийн банканд хямд эх үүсвэр бүрдүүлэх зорилгоор Кредит свисс банкнаас 300.0 сая ам.долларын зээл авахаар Засгийн газрын нэрийн өмнөөс Сангийн яам зээлийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрт баталгаа гаргасан. Энэхүү зээл нь 7 жилийн хугацаатай ба эхний 2 жилд үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлтөөс чөлөөлөгдөж, 2 жил 6 сарын дараа хагас жил тутам тэнцүү дүнгээр (30.0 сая ам.доллар) зээлийн үндсэн төлбөрийг төлнө. Ингэснээр зээлийн үндсэн хугацаа болох 4 жил 6 сарын хугацаанд зээлийн үндсэн төлбөрийг төлөх үүргийг хүлээж байгаа бөгөөд 2019 онд төлөгдөж дуусна.

4.Боинг агаарын хөлөг худалдан авах төсөл -Засгийн газрын 2013 оны 319 дүгээр тогтоолын дагуу МИАТ /ТӨХК/-ийн Боинг 767-300ER агаарын хөлгийг худалдаж авахад зориулан нийт 121.4 сая ам.долларын баталгааг Монгол Улсын Засгийн газраас гаргасан бөгөөд дараах 3 дэд зээлд хуваагдсан болно. Үүнд: АНУ-ын Экспорт-Импорт банканд 77.4 сая ам.долларын зээлийн үндсэн дүнтэй, 10 жилийн хугацаатай зээл, ING

CAPITAL LLC банканд 23.9 сая ам.долларын зээлийн үндсэн дүнтэй, 7 жилийн хугацаатай зээлд, ING CAPITAL LLC банканд 5 жилийн хугацаатай 20.0 сая ам.долларын зээлд тус тус Засгийн газрын баталгаа гаргасан. Түүнчлэн, агаарын хөлөг худалдан авахад зориулж Сангийн яам, Монгол Улсын Хөгжлийн банкны хооронд 2014 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр байгуулсан 136 2/538 дугаартай Батлан даалтын гэрээ, 2015 оны 02 дугаар сарын 13-ны өдөр өөрчлөлт оруулсан 14 тоот нэмэлт, өөрчлөлтийн гэрээний дагуу Сангийн яам, МИАТ /ТӨХК/-ийн өмнөөс зээлийн төлбөрийг батлан даасан.

5."Эрдэнэс Монгол" ХХК-ны авч буй хөнгөлөлттэй техник туслалцааны зээл-Засгийн газрын 2016 оны 138 дугаар тогтоолоор "Эрдэнэс Монгол" ХХК-ийн үйл ажиллагааны эрсдэлийн болон санхүүгийн нэгдсэн удирдлагын тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх нийт 42.0 сая ам.долларын санхүүжилттэй төслийн зээлийн 85 хувьд буюу Азийн хөгжлийн банкнаас авах 35.0 сая ам.долларын, 15 жилийн хугацаатай хөнгөлөлттэй техник туслалцааны зээлд Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргахаар шийдвэрлэсэн. Энэхүү зээл нь эхний 3 жилд зээлийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх бөгөөд 2019-2031 оны хооронд төлөгдөнө.

Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийн хязгаарыг нэмэгдүүлэхгүй Засгийн газрын өрийн баталгаа:

6. Худалдаа Хөгжлийн банкны олон улсын зах зээлд арилжаалсан бондод гаргасан Засгийн газрын өрийн баталгаа - Засгийн газрын 2015 оны 163 дугаар тогтоолын дагуу Худалдаа хөгжлийн банк Глобал үнэт цаасны хөтөлбөрийн хүрээнд олон улсын зах зээлд Засгийн газрын баталгаатайгаар 500.0 сая ам.долларын бондыг 2015 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр амжилттай арилжаалсан. Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 35.3-т Баталгаа гаргуулагч нь гадаад зээллэгтэйгээ тэнцүү хэмжээгээр өөрийн эзэмшиж байгаа Засгийн газрын үнэт цаасыг барьцаалсан буюу баталгаажуулсан тохиолдолд тухайн зээллэгийн нийт дүнд Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргаж болох бөгөөд үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн ханшийн зөрүүнээс үүсэх эрсдэлийг баталгаа гаргуулагч этгээд хариуцахаар баталгааны гэрээнд тусгана гэж заасны дагуу ХХБ 2015 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдрийн байдлаар 1.0 их наяд төгрөгийн нэрлэсэн дүн бүхий Засгийн газрын үнэт цаасыг эзэмшиж баталгаа гаргуулсан болно. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3-т Энэ хуулийн 6.1.4-т заасан Засгийн газрын өрийн хязгаарт Засгийн газрын дотоод үнэт цаасаар бүрэн баталгаажсан буюу барьцаа тавьсан өрийн баталгааны үлдэгдлийг оруулж тооцохгүй гэж заасан тул ХХБ-нд гаргасан Засгийн газрын өрийн баталгаа нь өрийн хязгаарт тооцогдохгүй болно.

5. ИРЭЭДҮЙН ӨВ САН, ГАДААД ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖИЙН АШИГЛАЛТ

5.1. Ирээдүйн өв сан

Урт хугацааны хуримтлалын сан байгуулах, уул уурхайн салбарын орлогыг оновчтой удирдах хүрээнд эрх зүй, институтийн тогтолцооны асуудлыг судалж олон

улсын туршлагад тулгуурлан Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль болон Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг батлан 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр хүчин төгөлдөр болж, хэрэгжиж эхэлсэн.

Ирээдүйн өв сангийн орлого

Ирээдүйн өв сан нь нөхөн сэргээгдэхгүй баялгийн олборлолтоос орж байгаа орлогын тодорхой хэсгийг ирээдүйд уул уурхайн ордууд хаагдаж орлого буурах үед ашиглагдах, ирээдүй үедээ өвлүүлэх үүрэг гүйцэтгэх бөгөөд тус сангийн орлогын үндсэн эх үүсвэр нь ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн 65 хувь, ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдийн Төрийн эзэмшлийн хувьцааны ногдол ашиг юм.

Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д Санд төвлөрүүлэх хөрөнгийг жил бүрийн улсын төсөвт тусгаж батална гэж заасан бөгөөд тус санд эрдэс баялгийн орлогоос 2018-2021 онд жилд дунджаар 649.5 тэрбум төгрөг хуваарилагдахаар тооцож байна.

Хүснэгт № 17. Ирээдүйн өв сангийн орлогын төсөөлөл, сая төгрөг

	2018төл	2019	2020	2021
Орлого	508,744.3	669,770.2	698,656.8	720,734.3
АМНАТ-ын 65 хувь	460,901.8	621,887.1	651,489.0	672,891.8
Ногдол ашиг	47,842.5	47,883.1	47,167.8	47,842.5

Ирээдүйн өв сангийн эх үүсвэрийн зарцуулалт, өрийн төлбөр

Ирээдүйн өв сан нь Хүний хөгжил сангийн боловсронгуй хэлбэр байхаар байгуулагдсан бөгөөд Хүний хөгжил санг Ирээдүйн өв санд шилжүүлж байгаатай холбоотойгоор Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг УИХ-аас баталсан ба уг хуулиар дараах асуудлыг зохицуулсан. Үүнд:

- Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7.1.1, 7.1.2-т заасны дагуу бүрдүүлсэн сангийн эх үүсвэр, хөрөнгөөс 2017 онд 160 тэрбум төгрөг, 2018 онд 100 тэрбум төгрөг, 2019 онд 50 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт шилжүүлнэ. Энэ нь хүүхдийн мөнгө, зээлийн хүүгийн зардал улсын төсөвт шилжсэнтэй холбоотой төсөвт дарамт учруулахгүй байх үүднээс хийж буй шилжүүлэг юм.
- Улсын төсөвт өгөх шилжүүлэг болон Корпорацийн зардлыг шилжүүлсний дараа үлдэх эх үүсвэрээр энэ хуулийн улсын төсөвт өгөх Ирээдүйн өв сангийн өглөгийг төлж барагдуулна.
- Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө Хүний хөгжил санд хуримтлагдсан өрийг 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөр тасалбар болгон улсын төсөвт өглөгөөр бүртгэж улсын төсвөөс барагдуулах ба улсын төсөв тухайн шилжүүлэн авсан дүнгээр Ирээдүйн өв сангаас авах авлагаар бүртгэнэ;

Сангийн сайдын 2017 оны 58 дугаар тушаалаар 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр тасалбар болгож тооцсон Хүний хөгжил сангийн нийт 1,071.9 тэрбум төгрөгийн өр улсын төсөвт шилжиж, Ирээдүйн өв сангаас авах авлагаар бүртгэгдсэн. 2017 онд тус санд 357.7 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрч, Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж

мөрдөх журмын тухай хуулийн дагуу 160 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт шилжүүлж, 196.9 тэрбум төгрөгийг ХХС-аас үлдсэн өрийн төлбөрт шилжүүлж, уг өрийн үлдэгдэл 875 тэрбум төгрөг болсон. 2018 онд энэ өрийн хэмжээ 408.7 тэрбум төгрөгөөр буурна.

2019-2021 оны хугацаанд Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль болон Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн дагуу тус сангийн эх үүсвэрээс 50 тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт шилжүүлж, нийт 465.4 тэрбум төгрөгийг өмнөх ХХС-аас шилжиж ирсэн өрийг төлж барагдуулж дуусахаар байна.

Хүснэгт № 18. Ирээдүйн өв сангийн орлого, зарлагын төсөөлөл, сая төгрөг

	2018гөл	2019	2020	2021
ИӨС-гийн нийт орлого	508,744.3	669,770.2	698,656.8	720,734.3
Нийт зарлага, санхүүжилт	508,744.3	515,424.3	10,000.00	10,000.00
Улсын төсөвт хийх шилжүүлэг	100,000.0	50,000.0	-	-
ХХС-гаас шилжсэн өрийн төлбөрт	408,744.3	465,424.3	-	-
ИӨС корпорацийн үйл ажиллагааны зардал	-	-	10,000.0	10,000.0

5.2. Гадаад зээл, тусламжийн ашиглалт

2017 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр гадаад төслийн зээлийн ашиглалт 760.0 тэрбум төгрөг, гадаад тусламжийн ашиглалт 56.2 тэрбум төгрөг болсон. 2017 онд жижиг дунд үйлдвэрлэл, авто зам, эрүүл мэнд, эрчим хүч болон бусад салбарт гадаад зээл, тусламжийн хөрөнгөөр санхүүжилт хийсэн.

Монгол Улсын 2018 оны нэгдсэн төсөвт Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн хөрөнгөөр нийт 127 төсөл, арга хэмжээний хүрээнд гарах ашиглалтыг 945.9 тэрбум төгрөгөөр тусгасан. Үүнээс гадаад зээлийн ашиглалт 835.9 тэрбум төгрөг, тусламжийн ашиглалт 110.0 тэрбум төгрөг тус тус байна.

Монгол Улсын Засгийн газар, түншлэгч орон, олон улсын санхүүгийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлж буй төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд гадаадын хөнгөлөлттэй зээлээр Улаанбаатар хот болон аймгуудын агаарын бохирдлыг бууруулах; олон ээлжээр хичээллэж байгаа сургуулиудын ээлжийн тоог бууруулах зорилгоор шинээр сургууль барих; сургуулийн өргөтгөл барих, их засварын ажлуудыг хийж гүйцэтгэх; улсын хэмжээнд цэцэрлэгт хамрагдах хүүхдийн тоог нэмэгдүүлэх зорилгоор шинээр цэцэрлэг барих; эмнэлгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор шинэ эмнэлэг барих, цахим эрүүл мэндийн систем нэвтрүүлэх; дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг дэмжиж нэн шаардлагатай байгаа аймаг, нийслэлийн авто зам, гүүрийг барьж байгуулах; жижиг дундын үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажил эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх ажлуудыг хийхээр тооцлоо.

6. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ДУНД ХУГАЦААНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТООЦОХОД ХЭРЭГЛЭСЭН АРГАЧЛАЛ, ТООЦООНЫ ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2018 оны Төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2019-2020 оны төсвийн төсөөллийг боловсруулахад ашигласан суурь тооцооллыг хийхэд дараах аргачлалыг ашиглав. Үүнд:

Макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийн төсөөлөл: Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд болох бодит ба нэрлэсэн ДНБ, инфляц, экспорт, импорт, ажилгүйдлийн түвшин зэргийг тооцохдоо Олон Улсын Валютын Сангийн боловсруулсан Санхүүгийн програмчлал /Financial Programming/ макро эдийн засгийн загвар болон макро эконометрик прогнозийн загваруудыг суурь болгон ашиглав. Зарим салбарын үзүүлэлтүүд, тухайлбал хүн амын өсөлт, ядуурал зэрэг нийгмийн үзүүлэлтүүдийг Мянганы Институци /Millennium Institution/-ээс боловсруулсан Т-21 загварыг ашиглан тооцож байна.

Валютын ханшийн таамаглалыг боловсруулахдаа Санхүүгийн програмчлал макро эдийн засгийн загвараас гарсан зарим үр дүнд тулгуурлан эконометриксийн сүүлийн үеийн арга, аргачлалыг ашигласан. Энэ хүрээнд төсөөлөл хийх 5 загвар (SARIMA, X12ARIMA, VAR(CLI), VAR(EXIM), VECM)-ыг ашиглаж, эдгээр загварын прогнозын дунджийг авав.

Төсвийн орлогын үзүүлэлтүүдийн төсөөлөл: Дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдлыг харгалзан манай улсын экспортын гол нэр төрлийн ашигт малтмалын бүтээгдэхүүний 2018-2021 оны үнэ болон экспортын хэмжээний төсөөллийг гаргасан. Гол нэр төрлийн ашигт малтмал болох зэсийн тэнцвэржүүлсэн үнийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11.1.За-д заасан аргачлалыг ашиглан тооцсон.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого, Хувь хүний орлогын албан татварын орлогын төсөөллийг хууль эрх зүйн орчны өөрчлөлт болон дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлттэй уялдуулан тооцсон.

7. ТӨСВИЙН ТУСГАЙ ШААРДЛАГАД НИЙЦСЭН БАЙДАЛ

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн гол зорилго нь урт хугацаанд макро-эдийн засаг, төсвийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэгдэж байна.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагуудыг баримтлан Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийг боловсрууллаа.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1-д заасны дагуу төсвийн хүрээний мэдэгдэл нь дараах төсвийн тусгай шаардлагуудыг хангаж байна. Үүнд:

1. Нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцсон байх. Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд тусгасан гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн

тэнцвэржүүлсэн үнийг Олон улсын нэр хүнд бүхий санхүүгийн мэдээллийн байгууллагуудаас гаргасан үнийн төсөөлөлд үндэслэн макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдтэй уялдуулан төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогыг тооцлоо.

2. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл нь тухайн оны төсвийн жилийн ДНБ-ий 2.0 хувиас илүүгүй алдагдалтай эсхүл ашигтай байх. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлд заасан төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн зорилтот түвшнийг баримтлалаа.

Хүснэгт № 20. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн төсөөлөл /ДНБ-д эзлэх хувь/

	2019	2020	2021
1 Хуулиар тогтоосон хязгаар	-6.9%	-5.1%	-3.6%
2 Төсөөлөл	-6.1%	-4.3%	-2.5%

3. Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хувь нь тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн хувь тухайн жилийн өмнөх 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхгүй байх. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага 2019 онд 13.9 хувиар өсөх, 2020 онд 4.4 хувиар өсөх, 2021 онд 4.1 хувиар өсөхөөр төсөөлсөн нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.3-т заасан төсвийн зарлагын өсөлтийн тусгай шаардлагыг хангахаар байна. Өөрөөр хэлбэл, ирэх жилүүдийн төсвийн зарлагын өсөлтийн хувь нь тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн хувь болон тухайн жилийн өмнөх дараалсан 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхээргүй байна.

Хүснэгт № 21. Нэгдсэн төсвийн зарлагын өсөлтийн төсөөлөл /хувиар/

№	Өсөлт	2019	2020	2021
1	Тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн хувь	18.3%	13.2%	11.5%
2	Тухайн жилийн өмнөх дараалсан 12 жилийн эрдэс баялгийн бус дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн дундаж	20.3%	19.7%	17.1%
3	Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хувь, төсөөлөл	13.9%	4.4%	4.1%

4. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.4-т заасан Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдэл нь тухайн жилийн оны үнээр тооцсон ДНБ-ий 40 хувиас хэтрэхгүй байх. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 19.3-т “Энэ хуулийн 6.1.4-т заасан төсвийн тусгай шаардлагыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх зорилгоор өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь хэмжээг 2019 оны төсвийн жилд 75 хувиас, 2020 оны төсвийн жилд 70 хувиас, 2021 оны төсвийн жилд 60 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байна” гэж заасан. Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдэл 2019-2021 онд хуульд заасан хязгаарт байхаар байна.

Хүснэгт № 22. Засгийн газрын өрийн төсөөлөл, өнөөгийн үнэ цэнээр /ДНБ-д эзлэх хувь/

	2019	2020	2021
1 Хуулиар тогтоосон хязгаар	75.0	70.0	60.0
2 Төсөөлөл	55.3	47.8	41.0

8. ДУНД ХУГАЦААНД ТӨСӨВТ УЧИРЧ БОЛЗОШГҮЙ ЭРСДЭЛҮҮД

- АНУ-ын засаг, захиргаанаас эхлүүлсэн импортын тарифыг нэмэгдүүлэх худалдааны бодлого нь бусад орныг мөн адил шийдвэр гаргахад түлхэж байна. Энэ үйл явц нь дэлхийн худалдаа эргэлтэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм. АНУ-аас ган болон хөнгөн цагааны импортын тарифыг нэмэгдүүлэх бодлого нь БНХАУ-ын гангийн үйлдвэрлэлд сөргөөр нөлөөлж, улмаар тус улсын төмрийн хүдэр болон коксжих нүүрсний үнийг бууруулах дарамтыг нэмэгдүүлж болзошгүй байна. Энэ тохиолдолд манай улсын экспортын голлох бүтээгдэхүүн болох нүүрс, төмрийн хүдрийн уул уурхайн бүтээгдэхүүний үнийн таамаглалыг бууруулж болзошгүй байна.

- БНХАУ руу нүүрс нийлүүлэгч орнуудын өрсөлдөөн нэмэгдэж байгаагаас гадна манай улсын нүүрсний тээвэрлэлт удаашралтай, авто замын чанар муудаж байгаа зэрэг олон асуудал нүүрсний экспортод сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм.

- Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт эрчимжиж байгаагаас гадна геополитикийн тодорхой бус байдлууд хэвээр байгаа нь газрын тосны үнийг нэмэгдүүлж болзошгүй юм. Энэ тохиолдолд үйлдвэрлэлийн үндсэн орц болох түлш, шатахууны үнийг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлөх юм.

- БНАСАУ-ын авч хэрэгжүүлж буй гадаад бодлогын арга хэмжээний үр дүн нь нүүрсний экспортын төсөөлөлд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм.

“БУЛГАН САНХҮҮГИЙН ШИНЖИЛГЭЭ” ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГА

2018 оны 4-р сарын 30-ны өдөр

№ 58

Улаанбаатар хот

САНГИЙН ЯАМАНД

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөлтэй танилцаад зарчмын хувьд дэмжиж байна.

Гүйцэтгэх захирал

/П.Лхагвасүрэн/

“Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2019 оны хүрээний мэдэгдэл, 2020-2021 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль”-ийн төслийг Улсын Их Хурлын нэгдсэн чуулган, байнгын хороодоор хэлэлцүүлэхтэй холбоотой Сангийн яамнаас оролцох ажлын хэсгийн нэрс:

Д/д	Нэр	Албан тушаал
1	Ч.Хүрэлбаатар	Сангийн сайд
2	Х.Булгантуяа	Сангийн дэд сайд
3	С.Наранцогт	Төрийн нарийн бичгийн дарга
4	Ж.Ганбат	Төсвийн бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга
5	Г.Батхүрэл	Эдийн засгийн бодлогын газрын дарга
6	И.Батхүү	Хөгжлийн санхүүжилтийн газрын дарга
7	Ө.Баттулга	Санхүүгийн бодлогын газрын дарга
8	Д.Өлзийсайхан	Төсвийн нэгтгэлийн хэлтсийн дарга
9	М.Санжаадорж	Төсвийн зарлагын хэлтсийн дарга
10	Б.Тэлмүүн	Төсвийн орлогын хэлтсийн дарга
11	Л.Сонор	Санхүүгийн зах зээл, даатгалын хэлтсийн дарга
12	Б.Сүх-Очир	Өрийн удирдлагын хэлтсийн дарга
13	Ц.Зоригтбат	Санхүүгийн хөрөнгийн удирдлагын хэлтсийн дарга
14	Б.Анар	Төсвийн орлогын хэлтсийн мэргэжилтэн
15	Э.Номин-Эрдэнэ	Төсвийн зарлагын хэлтсийн мэргэжилтэн
16	Э.Батмөнх	Төсвийн нэгтгэлийн хэлтсийн мэргэжилтэн

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР